

Kulturni kapital mladih: aspekti glazbene konzumacije studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske

Trbojević, Filip

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:121772>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Filip Trbojević

**Kulturni kapital mladih: aspekti glazbene konzumacije studenata iz
Sjeverozapadne Hrvatske**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

**Kulturni kapital mladih: aspekti glazbene konzumacije studenata iz
Sjeverozapadne Hrvatske**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: dr. sc. Dina Vozab

Student: Filip Trbojević

Zagreb
rujan 2019.

Izjavljujem da sam diplomski rad *Kulturni kapital mladih: aspekti glazbene konzumacije studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske*, koji sam predao na ocjenu mentorici dr. sc. Dini Vozab, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštovao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16. - 19. *Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu*.

Filip Trbojević

Popis i objašnjenje kratica i simbola korištenih u radu:

df – stupnjevi slobode

G-K kriterij – Guttman-Kaiserov kriterij zaustavljanja ekstrakcije faktora

H₀ – nulta hipoteza

H₁ – alternativna hipoteza

KFA – komponentna faktorska analiza

KMO – Kaiser-Meyer-Olkinova mjera adekvatnosti uzorkovanja

K-W test –Kruskal-Wallisov H-test

M-W test – Mann-Whitneyev U-test

p – razina statističke značajnosti testovnog statistika

SZH – Sjeverozapadna Hrvatska

UNIZG – Sveučilište u Zagrebu

τ koeficijent– Kendallov Tau-b koeficijent povezanosti

τ test – Kendallov Tau-b test

φ koeficijent – Phi koeficijent povezanosti

χ² test – hi-kvadrat test

SADRŽAJ RADA

1. UVOD	1
2. TEORIJSKO-KONCEPTUALNA RAZRADA	2
2.1. Određenje i suvremenost koncepta kulturnog kapitala Pierrea Bourdieua	3
2.2. Kulturna potrošnja – pokazatelj životnog stila i društvenih nejednakosti	6
2.3. Glazbene preferencije kao sredstvo izgradnje identiteta	8
2.4. Transmisija glazbenog ukusa s roditelja na djecu	10
2.5. Percepcije i stereotipi o glazbenoj konzumaciji	11
2.6. Osvrt na odabrana istraživanja aspekata glazbene konzumacije	12
2.6.1. Struktura i determinante glazbenih preferencija	12
2.6.2. Međugeneracijska transmisija glazbenog kapitala	15
2.6.3. Percepcija (ljubitelja) popularnih glazbenih žanrova	16
3. CILJEVI, SVRHA I HIPOTEZE RADA	18
3.1. Ciljevi rada	18
3.2. Svrha rada	19
3.3. Hipoteze	19
4. METODOLOGIJA	20
4.1. Mjerni instrumenti	20
4.2. Uzorak	21
4.3. Postupak provedbe istraživanja	23
4.4. Statistička obrada podataka	23
5. REZULTATI I RASPRAVA	24
5.1. Struktura i dimenzionalnost glazbene konzumacije studenata iz SZH-a	24
5.2. Glazbene preferencije studenata iz SZH-a	27
5.3. Sličnosti u glazbenim preferencijama roditelja i studenata iz SZH-a	31
5.4. Glazbeni stereotipi studenata iz SZH-a	36
6. ZAKLJUČAK	40
8. LITERATURA	42
8.1. Znanstveni radovi i knjige	42
8.2. Elektronski izvori	45
9. SAŽETAK	46
10. SUMMARY	47
Prilozi	48

1. UVOD

U posljednjih nekoliko desetljeća došlo je do revitalizacije interesa za analizu različitih oblika društvenih razlika. Taj interes potaknut je gomilanjem dokaza o eskalaciji društvenih nejednakosti, ponajviše u pogledu bogatstva i dohotka, ali i brojnih drugih društvenih i kulturnih pokazatelja (Savage i dr., 2013). Iz tog razloga ne iznenađuje što se posljednjih godina medijska istraživanja sve više bave „diverzifikacijom medijskog okruženja, fragmentacijom publike i posljedicom tih procesa na svakodnevicu“ (Bennett i Iyengar, 2008; Gitlin, 1998; Katz, 1996; Tewksbury i Rittenberg, 2012 prema Lindell i Hovden, 2017: 640).¹

Analiza ne samo kulturnih preferencija, nego i (sub)kulturnih izražavanja (Brake, 1985; Greenberg, 2006; Hall i Jefferson, 2006; Hebdige, 1979 prema Tonković i dr., 2014) jedan je od glavnih izvora razumijevanja društvenih procesa i promjena, kako u širem globalnom kontekstu (Huq, 2006 prema Tonković i dr., 2014), tako i u hrvatskom društvu, a „istraživanja kulturne potrošnje i participacije u različitim tipovima kulturnih praksi upućuju na porast važnosti kulture u oblikovanju životnih stilova i društvenom pozicioniranju“ (Krnić i Perasović, 2013; Perasović, 2001 prema Tonković i dr., 2014: 287), posebno mladih.

Potkraj 20. i početkom 21. stoljeća, u kontekstu ubrzanog razvoja tehnologije i društvene krize, sve aktualnija postaju kulturna i identitetska pitanja (Georgiewski i Žoglev, 2014). „Kroz različite oblike participativnosti i različite oblike ukusa povezanog s kulturnom ponudom i kulturnim sadržajima, ogleda se ne samo individualna orijentacija mladih unutar postojećih društvenih struktura, nego i socijalizacijski mehanizmi te njihov društveni položaj u određenom kontekstu“ (Tonković i dr., 2014: 290). U istraživanjima kulturne potrošnje mladih u hrvatskom društvu posebna se pozornost posvećuje ulozi *tranzicijskih procesa*, „kao važnoj dimenziji razumijevanja transformativnih životnih uvjeta, posebno u usporedbi s kasnim jugoslavenskim razdobljem“ (Tonković i dr., 2014: 291).

Suvremeno društvo odlikuju masovna glazbena produkcija, raznorodna glazbena ponuda i glazbeno diferencirano slušateljstvo (Boneta i dr., 2017). Digitalne tehnologije i masovni mediji omogućili su nam pristup glazbi kada i gdje god želimo te smo pozvani slobodno birati među mnoštvom glazbenih žanrova. Borba glazbene industrije da privuče slušatelje različitih socioekonomsko-kulturnih pozadina preklapa se sa željama glazbenika koji su u potrazi za novim stilovima, što rezultira pojavom novih (pod)žanrova glazbe

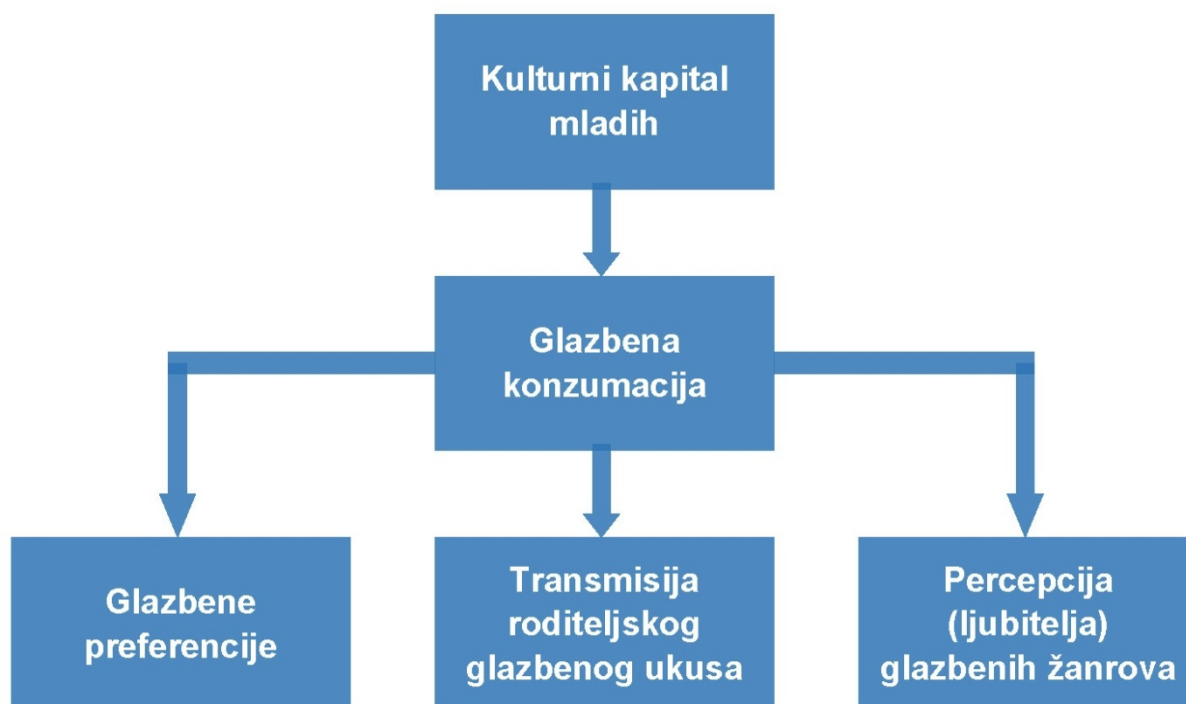
¹ U raspravi o utjecaju glazbe na svakodnevicu, Fox i Williams (1974) još su se 1970-ih godina pitali je li glazba samo refleksija temeljnih društvenih struktura ili može generirati nezavisni utjecaj na te strukture.

(Gürgen, 2015). Glazba je, nedvojbeno, jedan od najčešćih medija samoizražavanja, pogotovo kod mladih. Pritom valja naglasiti da se to samoizražavanje ne manifestira isključivo kroz *slušanje* glazbe, već i kroz imitaciju stilova, nošenje odjeće, ukrašavanje zidova posterima omiljenih izvođača i sl. (Rentfrow i dr., 2009). Glazba je neizostavni dio svakodnevice mladih – „ostavlja snažan dojam na njihovu kogniciju i emocije“ (ter Bogt i dr., 2010 prema Pavlović i dr., 2017: 406), „prati ih u njihovim privatnim i društvenim aktivnostima“ (Colley, 2008 prema Dobrota i Maslov, 2015: 10), a također ima i važnu socijalizacijsku ulogu jer ljubitelji pojedinih žanrova povezuje jedne s drugima. Budući da pojedine glazbene žanrove karakterizira nekonvencionalno lirsko i/ili modno izražavanje, ljubiteljima pojedinih glazbenih žanrova često se pripisuju određene karakteristike, odnosno stereotipi (Duveen, 2001 prema Rentfrow i dr., 2009), što igra važnu ulogu u njihovu odrastanju i izgradnji identiteta. U ranoj fazi izgradnje (glazbenog) identiteta ne treba zanemariti ni utjecaj obiteljske socijalizacije, koji se ogleda i u korespondenciji glazbenih preferencija mladih s glazbenim ukusom njihovih roditelja.

U ovom ćemo radu teorijski, metodološki i empirijski istražiti tri aspekta glazbene konzumacije studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske: njihove *glazbene preferencije*, u kojoj su mjeri one posljedica *transmisije* glazbenog ukusa s njihovih roditelja te njihovu *percepciju* (ljubitelja) pojedinih glazbenih žanrova, oslanjajući se pritom na koncept kulturnog kapitala Pierrea Bourdieua.

2. TEORIJSKO-KONCEPTUALNA RAZRADA

U ovom ćemo poglavlju, uzimajući pritom u obzir teorijska i empirijska razmatranja brojnih autora, razraditi teorijski okvir rada. Prvo ćemo, dajući mu nešto više prostora budući da je riječ o centralnom konceptu u radu, objasniti pojam *kulturnog kapitala*. Zatim ćemo, nakon što pojasnimo pojam kulturne potrošnje, pažnju posvetiti trima aspektima glazbene konzumacije – *preferencijama*, *transmisiji* i *percepciji* popularnih glazbenih žanrova (vidi Sliku 1.). U posljednjem dijelu poglavlja osvrnut ćemo se na odabrana domaća i inozemna istraživanja ove tematike.

Slika 1.: Kulturni kapital i aspekti glazbene konzumacije mladih

2.1. Određenje i suvremenost koncepta kulturnog kapitala Pierrea Bourdieua

Pojam *kulturnog kapitala* primarno se veže za francuskog sociologa, antropologa i filozofa Pierrea Bourdieua i njegovu studiju o povezanosti klasnih položaja i kulturnih navika u francuskom društvu (Bourdieu i Passeron, 1964 prema Krolo i dr., 2016).² Od sredine 1960-ih godina Bourdieu se fokusirao na sposobnost i nastojanje privilegiranih društvenih grupa da svoju kulturu unutar javnog diskursa definiraju kao „superiornu“ u odnosu na onu „nižih“ društvenih slojeva (Robbins, 2005 prema Bennett i dr., 2009).

Brojni autori (Bennett i dr., 2009; Lamont i Lareau, 1988 prema Krolo i dr., 2016; Sullivan, 2002 prema Boneta i dr., 2017) slažu se da je pojam kulturnog kapitala opterećen nejasnom definicijom, što rezultira njegovom otežanom operacionalizacijom, što pak „često vodi do posve suprotnih istraživačkih dijagnoza“ (Sullivan, 2002 prema Boneta i dr., 2017: 5). Sâm Bourdieu operacionalizirao je kulturni kapital kroz indikatore participacije u raznim kulturnim aktivnostima – pohađanju kazališnih predstava, posjećivanju muzeja, izložbi i

² Prije nastavka rasprave o *kulturnom*, smatramo važnim ukratko pojasniti i pojam kapitala općenito. Iz perspektive Bourdieua, kapital je „akumulirani rad (u materijalnom ili inkorporiranom obliku), s mogućnosti za stvaranje profita, odnosno za reprodukciju u istom ili proširenom obliku“ (Bourdieu, 1997 prema Puzić, 2009: 271), koji, „kada ga na privatnoj, tj. ekskluzivnoj osnovi prisvajaju akteri ili grupe aktera, omogućuje prisvajanje socijalne energije u obliku postvarenog ili živog rada – sila upisana u objektivne i subjektivne strukture, ali i načelo koje je u podlozi imanentnih regularnosti društvenog života“ (Bourdieu, 1997: 46 prema Fanuko, 2009: 16). Nejednako raspolaganje kapitalom rezultira nejednakom raspodjelom moći u društvu.

umjetničkih galerija, slušanju glazbe, čitanju knjiga, posjedovanju knjiga, radio i TV uređaja itd. Riječ je, dakle, o „distinktivnim formama znanja i sposobnostima koje osoba stječe socijalizacijom – u obitelji, procesu obrazovanja te u kontaktima s drugima“ (Bourdieu, 1997 prema Boneta i dr., 2017: 12). Lamont i Lareau (1998: 156 prema Prieur i Savage, 2011: 570) ponudili su definiciju na koju se oslanjaju brojni autori koji se bave ovom tematikom; kulturni kapital definiraju kao „institucionalizirane, tj. široko korištene, visoko-statusne kulturalne signale (stavove, preferencije, formalna znanja, ponašanja, dobra i akreditive), koji se koriste za društveno i kulturno isključivanje“.³ Kulturni kapital je, dakle, vrlo širok pojam koji obuhvaća različite resurse: jezičnu kompetenciju, opću kulturnu svijest, estetske preferencije, informacije o školskom sistemu, obrazovne svjedodžbe (Bourdieu i Passeron, 1990 prema Fanuko, 2008), širok spektar znanja, vještina i poznavanja, kao i obilježja grupa, životne stilove, kulturnu participaciju te stavove o raznim političkim, kulturnim i moralnim pitanjima.

Razlikujući, u osnovi, kulturni, socijalni i ekonomski kapital, Bourdieu je poseban fokus stavio upravo na kulturni, ističući da „u razvijenim društvima ova vrsta kapitala sve više postaje novom bazom socijalne stratifikacije“ (Bourdieu, 1997 prema Puzić, 2009: 271). U diferenciranim društvima on predstavlja *resurs moći* koji se razmjenjuje na tržištu (Bourdieu i Passeron, 1990 prema Fanuko, 2008). Prema Bourdieuu, kulturni kapital javlja se u trima oblicima. *Utjelovljeni kulturni kapital* odnosi se na naslijeđene te svjesnim naporom stečene kulturne kompetencije koje pojedinac s vremenom ostvaruje, pri čemu se one „upisuju u tijelo“ (utjelovljuju).⁴ Manifestira se kroz različite (kulturne) preferencije, ponašanje, držanje, naglasak, stil odijevanja i sl. *Objektivirani kulturni kapital* podrazumijeva materijalne kulturne artefakte, čiji se prijenos odvija u materijaliziranom obliku (npr. broj knjiga, umjetničkih djela, instrumenata i sl., koje pojedinac posjeduje). Njegova je konstituirajuća dimenzija ona fizičkog posjedovanja te je u praktičnom smislu najmanje problematičan za istraživanje. *Institucionalizirani kulturni kapital* iskaziv je u obliku akademskih kvalifikacija (npr. fakultetska diploma, priznanje i sl.), pri čemu stjecanje akademske titule upućuje na određenu kulturnu kompetenciju koja je ovjerena unutar akademskog sustava kroz njegovu institucionalnu moć te omogućuje da se nosioci tih kvalifikacija uspoređuju (Bennett i dr., 2009; Bourdieu, 1997 prema Georgiewski i Žoglev, 2014).

³ Nešto jednostavniju definiciju kulturnog kapitala nudi Kingston (2001: 89), koji ga definira kao „resurse koji imaju 'tržišnu vrijednost' u borbi za privilegije“.

⁴ Jednu od ključnih uloga u tom procesu ima *transmisija* (prijenos), pri čemu privilegiran položaj imaju djeca iz onih obitelji u kojima roditelji imaju visok kulturni kapital. Više o transmisiji roditeljskog kulturnog kapitala u potpoglavlju 2.4.

Bourdieu je svoju teoriju potkrijepio dugogodišnjim istraživanjem te je 1979. godine objavio svoje najpoznatije djelo *Distinkcija*. Djelo predstavlja svojevrsnu sinoptičku mapu koja pokazuje da pojedinci koji dijele iste ili slične životne uvjete tendiraju tomu da se slično orijentiraju u odnosu na različita kulturna dobra i prakse (npr. da preferiraju sličnu glazbu, hranu, umjetnost itd.), da ih monopoliziraju i da pritom povlače (kulturne) granice između sebe i drugih društvenih grupa (Bourdieu, 1984 prema Lindell i Hovden, 2017). Bourdieu je tvrdio da francusko društvo karakteriziraju sistemski procesi u kojima pojedinci školovani unutar „legitimne“ kulture uživaju prednosti nad onima koji preferiraju „popularne“ oblike kulture. Najkraće rečeno, radi se o ideji da postoji snažna opozicija između „visoke“/„profinjene“ (engl. *highbrow*) i „niske“/„priproste“ (engl. *lowbrow*) kulture (Bennett i dr., 2009).⁵ Iako se Bourdieu kulturnim kapitalom prvenstveno bavio istraživanjem na području obrazovanja, gdje je taj oblik kapitala određen u povezanosti s tzv. „pedagoškom akcijom“⁶ (Bourdieu i Passeron, 1990 prema Fanuko, 2008), taj je koncept pogrešno promatrati *isključivo* u terminima njegove uloge u obrazovanju – valja ga promatrati u odnosu sa širim kulturnim praksama i vrijednostima (Bennett i dr., 2009).

Je li i u kojoj mjeri Bourdieuova teorija aktualna i danas te je li primjenjiva na druga društva (pored francuskog)? To pitanje već preko 40 godina postavljaju brojni autori i analitičari, a njegova opravdanost proizlazi iz činjenice da su svijet od *Distinkcije* do danas obilježile brojne društvene i tehnološke promjene. Prije svega, razmatra se utjecaj informacijskih tehnologija (*interneta*) koje su različite kulturne oblike učinile dostupnima svima i „dovele u pitanje nekad izraženu klasnu segregaciju među društvenim grupama“ (Bennett i dr., 2009: 1). Također, odustaje se od pojednostavljenog shvaćanja „visoke“ i „niske“ kulture, dok se više pažnje posvećuje kompleksnosti kulturnih praksi i njihovu potencijalu da *povezuju*, a ne da razdvajaju (Neveu, 2005 prema Bennett i dr., 2009), opreci između *lokalne* i *globalne* kulture⁷ (Cvetičanin i Popescu, 2011) te sve individualiziranim

⁵ Budući da kultura podrazumijeva vrlo širok spektar praksi koje su uvelike kontekstualno uvjetovane, nije jednostavno ponuditi univerzalne primjere za „visoku“ i „nisku“ kulturu. Ideje radi, primjeri „visoke“ kulture mogli bi biti slušanje klasične glazbe, balet, čitanje avangardne literature, ispijanje vina i odlasci u skupe restorane, dok bi primjeri „niske“ kulture mogli biti slušanje *rapa*, vesterni, čitanje popularnih časopisa, ispijanje piva i odlasci u restorane brze prehrane.

⁶ „Kulturni kapital čine kulturna dobra prenesena različitim obiteljskim 'pedagoškim akcijama', čija vrijednost kao kulturnog kapitala varira s obzirom na udaljenost između kulturne arbitramosti koju nameće dominantna 'pedagoška akcija' te kulturne arbitramosti koju ucjepljuje obiteljska 'pedagoška akcija' unutar različitih grupa ili klasa“ (Bourdieu i Passeron, 1990: 30 prema Fanuko, 2009: 18-19).

⁷ Era globalizacije intenzivirala je kulturnu promjenu i razmjenu te nametnula pitanje kako očuvati kulturne tradicije i posebnosti društava koji su objekt globalizacije (Georgiewski i Žoglev, 2014). Cvetičanin i Popescu (2011) ističu da je (kulturna) globalizacija u Srbiji dovela do formiranja dvaju tipova kulturnog kapitala –

oblicima distribucije i potrošnje medijskih sadržaja (Lindell, 2015). No, iako koncept kulturnog kapitala nema isti sadržaj kao u Bourdieuovoj *Distinkciji*, i dalje ga je smisleno koristiti u analizi suvremenih društava, budući da su kulturne opozicije i tenzije među populacijom i dalje izražene.⁸⁹

Na temelju iznesenoga, opravdano je zaključiti da Bourdieova perspektiva predstavlja veliki doprinos ne samo u sociološkim razmatranjima, budući da je on bio prvi koji je toliko detaljno opisao i obrazložio kako različite grupe i pojedinci kroz različite stilove života zauzimaju različita mjesta u društvu (Calhoun i dr., 2007), već i drugim društvenim znanostima u kojima se „koncept kulturnog kapitala koristi kako bi se naglasile implikacije kulturnih procesa u društvenoj stratifikaciji“ (Prieur i Savage, 2011: 566).

Iako je svaki od oblika kulturnog kapitala primjenjiv na temu kojom se bavimo, zbog sadržajnih i metodoloških ograničenja rada odlučili smo se fokusirati na onaj utjelovljeni – *glazbene preferencije*.

2.2. Kulturna potrošnja – pokazatelj životnog stila i društvenih nejednakosti

Kulturna potrošnja najopćenitije se može definirati kao „konzumiranje različitih umjetničkih i kulturnih sadržaja (npr. posjećivanje kazališta, muzeja i koncerata, čitanje knjiga te slušanje glazbe)“ (Tonković i dr., 2014: 288).¹⁰ Ona je jedan od ključnih pokazatelja individualnog životnog stila.¹¹ Pritom kulturne preferencije „predstavljaju simboličko uporište kolektivnih identiteta, zbog čega kultura ima središnju ulogu u reprodukciji društvenih skupina, ali i društvenih nejednakosti“ (Katz Gerro, 2004 prema Tonković i dr., 2014: 288). Istraživanja kulturne potrošnje pokazuju da obrasci ukusa utječu na društvenu strukturu i

lokalnog, čiji zagovornici promoviraju vlastite kulturne resurse kao legitimne i dominantne, i *globalnog*, koji se manifestira kroz priljev ponajprije zapadnih kulturnih praksi i oblika.

⁸ Najčešće podrazumijevaju (ne)sudjelovanje u kulturnim aktivnostima, (ne)znanje o kulturnim pitanjima (npr. glazbi, literaturi i umjetnosti) itd. (Prieur i Savage, 2011).

⁹ I sâm Bourdieu (1994 prema Calhoun i dr., 2007) istaknuo je kako je njegovo istraživanje, iako napravljeno u kontekstu francuskog društva, pogrešno gledati kao partikularnu studiju iz koje nije moguće izvući općenite zaključke. Krolo i dr. (2016: 331) smatraju da je kultura dinamičan proces te da je doslovno shvaćanje Bourdieuovih žanrovskih podjela pogrešan pristup – „poanta njegovog djela nije bila samo opisati francusko društvo potkraj 1960-ih godina, već upozoriti na mehanizme koji ustanovljuju distinkcije“. Komentirajući probleme primjene Bourdieua na slovensko društvo, Luthar i Kurdija (2011: 987 prema Krolo i dr., 2016: 331) ističu da sadržaj pojma *kulturni kapital* „ne treba shvaćati kao fiksiran, već kao nomotetički konstrukt koji čuva isti konceptualni sadržaj u različitim institucionalnim upotrebama i društveno-povijesnim konfiguracijama, pri čemu ga upotrebljavamo historijski“.

¹⁰ Pored kulturne potrošnje, u literaturi se često koriste pojmovi *kulturne preferencije*, odnosno *kulturni ukusi*.

¹¹ Koncept životnog stila odnosi se na „relativno trajne obrasce organizacije svakodnevice, koji uključuju vrijednosne orijentacije, ponašanje u slobodno vrijeme i obrasce potrošnje, a koji se formiraju unutar određenih životnih situacija i raspoloživih resursa“ (Tomić Koludrović i Leburic, 2002 prema Tonković i dr., 2014: 287).

ekonomsku nejednakost – ukus se često koristi kao osnova za isključivanje, a pojedinci ga koriste kako bi ojačali simboličke granice između sebe i drugih (Bryson, 1996).

Suvremene rasprave o teorijskim pristupima kulturnoj potrošnji uglavnom su oblikovane 1980-ih godina te se primarno određuju s obzirom na pitanje odnosa kulture i klase, odnosno različitih pogleda na kulturni kapital. U suvremenoj literaturi dominantna su tri pristupa tome problemu: teorija homologije, teorija individualizacije i teorija o opreci *omnivora* („svejeda“) i *univora* („jednojeda“). *Teorija homologije* primarno se veže za Bourdieua, a u njenoj osnovi leži ideja o povezanosti klasne osnove i kulturnog ukusa (Tonković i dr., 2014). Riječ je o pristupu „prema kojem se kulturne i estetske preferencije viših klasa odražavaju kao dio 'visoke' kulture, što znači da je odnos klase i estetskoga homologan“ (Bourdieu, 1979 prema Krolo i dr., 2016: 330). *Teorija individualizacije* poziva se na postmodernost kao novu činjenicu u poimanju kulturne potrošnje. Javlja se 1980-ih godina i govori o blijeđenju razlika između „visoke“ i „niske“ kulture. Prema toj teoriji, fragmentiranost suvremenog kulturnog života dovodi do toga da se „visoka“ kultura više ne legitimira onako kako opisuje Bourdieu, jer umjesto klase, kao dominantne determinante, na životne stilove utječe čitav niz drugih uvjeta (npr. spol, etničnost i sl.) (Chan i Goldthorpe, 2009 prema Krolo i dr., 2016). Kao svojevrsno pomirenje dvaju spomenutih pristupa pojavljuje se *teorija o opreci omnivora i univora*. Za razliku od teorije homologije, ova teorija ne gleda na kulturu u pogledu isključivanja, u smislu da su određeni kulturni elementi više ili manje striktno vezani za određene društvene i ekonomske statuse, već naglašava važnost raspona kulturnih oblika (Chan i Goldthorpe, 2005; Peterson i Simkus, 1992 prema Tonković i dr., 2014) – razvojem suvremene kulture (masovne i popularne) svi slojevi društva počinju sudjelovati u širim oblicima kulturne potrošnje. „Pritom se klasna distinkcija iskazuje tako što viši slojevi posjeduju širi kulturni repertoar, dok su niži slojevi skloniji potrošnji užeg spektra kulturnih proizvoda“ (Peterson, 1992 prema Krolo i dr., 2016: 331).

Razlike u teorijskim polazištima reflektiraju se i u metodološkim pristupima. Brojna istraživanja kulturnih preferencija, osobito ona koja se oslanjaju na teoriju homologije, uglavnom se fokusiraju na razlike između „profinjenog“ i „priprostog“ ukusa, upućujući pritom na povezanost višeg društvenog statusa i sklonosti prema potrošnji kulturnih proizvoda visoke simboličke vrijednosti. S druge strane, istraživači koji kulturnoj potrošnji pristupaju iz pozicije teorije individualizacije ili u kontekstu rasprave o *omnivorima* i *univorima*, zauzimaju kritičniji stav prema distinkciji „profinjenog“ i „priprostog“, nastojeći obuhvatiti širi raspon kulturnih praksi i ukusa. Promjene na području kulturne proizvodnje rezultiraju

diferencijacijom umjetničkih stilova te individualizacijom ukusa i umjetničkih preferencija, što upućuje na potrebu odbacivanja strogih razgraničenja i kulturnih hijerarhija. Kao posljedica toga, produbljuju se interakcije između različitih vrsta kulturne proizvodnje, zbog čega granice između „visoke“ i „niske“ kulture sve više blijede, dok se istodobno profiliraju nove, hibridne kulturne forme (Švob Đokić, 2008 prema Tonković i dr., 2014).

Suvremena istraživanja kulturne potrošnje sadrže mnoge kulturne prakse koje 1960-ih godina nisu postojale. To se osobito odnosi na *glazbeni ukus*, jer je glazbena industrija (uz filmsku) postala najveće žarište kulturne potrošnje i životno-stilskih odrednica. Stoga ne čudi velik broj istraživanja koja se koncentriraju upravo na taj aspekt kulture, posebno među mladima. Ilišin i Radin (2007) te Tonković i dr. (2014) ukazuju na dominaciju komercijalnih i tradicionalnih životnih stilova i obrazaca kulturne potrošnje, dok su „obrasci potrošnje 'visoke' kulture manje prisutni, ali iskazuju stabilne karakteristike s obzirom na obrazovanje roditelja, objektivirani kulturni kapital i participaciju u kulturi“ (Krolo i dr., 2016: 332).

2.3. Glazbene preferencije kao sredstvo izgradnje identiteta

Od vremena ranih društvenih zajednica pa do danas, glazba djeluje kao neizostavan dio ljudske svakodnevice (Bryson, 1996), ostavljajući snažan dojam na kogniciju i emocije (ter Bogt i dr., 2010 prema Pavlović i dr., 2017) i prateći čovjeka u njegovim privatnim i društvenim aktivnostima (Colley, 2008 prema Dobrota i Maslov, 2015).¹² „Glazba prati rad, ispunjava slobodno vrijeme, a različiti obredi i svečanosti nezamislivi su bez nje“ (Brđanović, 2014: 48). Ona nije jedinstvena pojava, stoga nema potrebe za traženjem njezine formalne definicije. Općenito, glazbu se može shvatiti kao *objekt* (stvar koja ima trenutak stvaranja te prostorni i vremenski kontinuitet) i kao *aktivnost* (proces koji nikada nije dovršen, nešto što ljudi stalno nadograđuju) (Roy i Dowd, 2010).¹³ Primarna joj je funkcija zadovoljenje individualnih potreba, a podjednako su važne i ona *emocionalna* – glazba je medij kojim pojedinci reguliraju vlastito raspoloženje, i *socijalna* – glazba ima važnu ulogu u prezentaciji razmišljanja, stavova i vrijednosti pojedinca (Dehyle, 1998; Knobloch i Zillman, 2003 prema Reić Ercegovac i Dobrota, 2011), što ju čini posebno važnim čimbenikom u izgradnji identiteta.¹⁴¹⁵ Glazbu slušamo na našim prijenosnim uređajima, CD-ima i radiju, a također je i

¹² Neki autori tvrde da prosječna osoba za svoga „budnoga“ života provede gotovo petinu života slušajući glazbu (Bonneville Roussy i dr., 2017).

¹³ Shepherd (2003 prema North i Hargreaves, 2007) ističe da se glazbu često shvaća kao *društveni konstrukt* koji ljudi stvaraju iz političkih i kulturnih razloga.

¹⁴ Lindell i Hovden (2017) govore o stvaranju „otoka publika“ – društvenih prostora koje naseljavaju pojedinci koji dijele slične uvjete postojanja (posjeduju isti volumen i vrstu kapitala). Populacije s različitih „otoka“ često

neizostavan dio filmskog i televizijskog sadržaja. Zbog te je široke rasprostranjenosti znatno popularnija od drugih oblika umjetnosti (npr. slikarstva i kiparstva) (Bennett i dr., 2009).

U istraživanjima kulturne potrošnje osobita se pozornost posvećuje strukturi glazbenih preferencija,¹⁶ tj. „navikama slušanja glazbe i posjećivanja koncerata različitih glazbenih žanrova“ (Tonković i dr., 2014: 288). „Glazbene preferencije, pored sposobnosti estetskog procjenjivanja i glazbenog ukusa, predstavljaju afektivno reagiranje na glazbu, i to njegov najjednostavniji oblik“ (Mirković Radoš, 1996 prema Reić Ercegovac i Dobrota, 2011: 47-48). Odnos prema glazbi, osim individualnim dispozicijama (npr. sluhom), snažno je određen društvenim i kulturnim čimbenicima. „Na glazbene preferencije i oblike glazbene participacije utječe međudjelovanje mnoštva društvenih čimbenika kao što su klasa, društveni status, rod, dob, obrazovanje i obiteljski kulturni kapital“ (Chan i Goldthorpe, 2007; Mohr i DiMaggio, 1995; Nagel, 2010; Sullivan, 2003; Willekens i Lievens, 2014 prema Boneta i dr., 2017: 6), a ne treba zanemariti ni ulogu masovnih medija (Reić Ercegovac i Dobrota, 2011 prema Brđanović, 2014). U svakodnevnoj komunikaciji glazbene preferencije pomažu ljudima u oblikovanju stavova i donošenju sudova o drugim ljudima s kojima stupaju u kontakt te osiguravaju veliku količinu informacija o pojedincu (Rentfrow i Gosling, 2003 prema Brđanović, 2014), a preko informacija o glazbenim preferencijama, „glazba utječe na prilagodbu situacijama te se može reći da istovremeno ima i direktan utjecaj na ljudsko ponašanje“ (Popović, 2006 prema Brđanović, 2014: 50).

„U svijet glazbe uključeni su, barem kao konzumenti, pripadnici svih društvenih i dobnih skupina“ (Boneta i dr., 2017: 6), a posebno važnu ulogu glazba ima u životu mladih ljudi, koji pomoću nje „izražavaju ono što jesu, ono što bi željeli biti i način na koji žele da ih drugi doživljavaju“ (Mirković Radoš, 1996 prema Reić Ercegovac i Dobrota, 2011: 47). Adolescenti koriste glazbu i za regulaciju emocija – ona ih odvlači od problema; „njome izbjegavaju neželjena emocionalna stanja i raspoloženja, tražeći potvrdu za vlastite osjećaje i razmišljanja o sebi, drugima i društvu općenito“ (Reić Ercegovac i Dobrota, 2011: 60).¹⁷

imaju poteškoća u međusobnoj interakciji – žive u različitim društvenim, kulturnim i političkim svjetovima te stoga vjerojatno ne dijele svjetonazore.

¹⁵ Gardikiotis i Baltzis (2010) govore o važnosti glazbe u konstrukciji identiteta, posebno kod mladih koji slušaju određene glazbene žanrove kako bi ih prihvatila neka društvena skupina ili kako bi bili drugačiji od drugih.

¹⁶ Riječ *preferencija* dolazi od lat. glagola *praeferre*, što znači prednjačiti, više cijeniti, davati prednost nekome ili nečemu (Klaić, 1972 prema Brđanović, 2014).

¹⁷ Istraživanja (Holbrook i Schindler, 1989; Smith, 1994 prema ter Bogt i dr., 2011) pokazuju da ljudi najviše vole i pamte onu glazbu koju slušaju u adolescentskoj i ranoj odrasloj dobi.

S obzirom na dramatičnu transformaciju glazbene industrije, kao i druge društvene i tehnološke čimbenike o kojima smo govorili u ranijim potpoglavljima, istraživanja sve češće ukazuju na slabljenje opozicije između „visoke“ i „niske“ kulture i porast broja kulturnih *omnivora* (Bennett i dr., 2009).

2.4. Transmisija glazbenog ukusa s roditelja na djecu

Od 1990-ih godina učestala su istraživanja međugeneracijske *transmisije* (prijenosa) kulturnog kapitala (Georgiewski i Žoglev, 2014), potaknuta Bourdieuovom teorijom kulturne reprodukcije (Boneta i dr., 2017). Mnoge studije (Christin, 2010; Kraaykamp i van Eijck, 2010; Mohr i DiMaggio, 1995; Nagel, 2010; ter Bogt i dr., 2011; Willekens i Lievens, 2014 prema Boneta i dr., 2017) potvrđuju da roditelji svojoj djeci prenose modele i iskustva koji su rezultat njihove vlastite socijalizacije (Bourdieu, 1983; Nagel, 2010; Rössel, 2009; ter Bogt i dr., 2011 prema Krolo i dr., 2016) i očekivanja društva u kojem žive. „Kultura se konzumira, producira i reproducira unutar obiteljskog konteksta, a roditeljska socijalizacija djece identificirana je kao ključni mehanizam za prijenos klasno specifičnih obrazaca ukusa“ (de Graaf i Kalmijn, 2001; Katz Gerro, 2006; Kraaykamp, 2001; Mohr i DiMaggio, 1995; Rosengren, 1999; van Eijck, 1999; van Wel, 1994 prema ter Bogt i dr., 2011: 300). Pored obrazovnog sustava, vršnjaka i medija, roditelji, „opremljeni“ s određenom vrstom i količinom kulturnog kapitala, prenose ga na svoju djecu, koja ga potom koriste kako bi stekla društvene prednosti i/ili zadovoljili svoje potrebe (Bennett i dr., 2009).

Utjecaj kulturne potrošnje roditelja na stjecanje kulturnih kompetencija i oblikovanje ukusa mladih potvrđuju brojna istraživanja, a ti nalazi idu u prilog Bourdieuovim tezama. Prema ter Bogtu i dr. (2011 prema Tonković i dr., 2014), utjecaj obiteljske socijalizacije jasno se ogleda i u korespondenciji glazbenih preferencija djece s glazbenim ukusom njihovih roditelja. „Budući da djeca imitiraju ponašanje svojih roditelja, oni preko svakodnevnih rutina nesvjesno glazbeno socijaliziraju vlastitu djecu“ (Boneta i dr., 2017: 10).¹⁸ „Za većinu roditelja glazba je važan medij te je stoga opravdano da entuzijazam za određene izvođače,

¹⁸ Socijalizacijska teorija ne konceptualizira transmisiju kulturnih izbora isključivo s roditelja na djecu, već i obrnuto – s djece na roditelje. Ipak, najčešće su roditelji ti koji uspostavljaju prvu „glazbenu klimu“ (koja odražava njihov glazbeni ukus) u kućanstvu dok su djeca još mala (ter Bogt i dr., 2011). Iako su glazbene preferencije mladih uvelike određene onima njihovih roditelja i vršnjaka, one se nastavljaju razvijati tijekom cijeloga života (Bonneville Roussy i dr., 2013 prema Bonneville Roussy i dr., 2017).

bendove i kompozitore žele podijeliti sa svojom djecom, što rezultira međugeneracijskim sličnostima“ (ter Bogt i dr., 2011: 315).¹⁹

2.5. Percepcije i stereotipi o glazbenoj konzumaciji

Brojna istraživanja pokazuju da ljudi ljubiteljima pojedinih glazbenih žanrova pripisuju određene karakteristike i društvene kategorije koje se mogu generalizirati (North i Hargreaves, 2007: 179), odnosno stereotipe.²⁰ Stereotipi se zasnivaju na općoj težnji ljudi da stvari i pojave oko sebe doživljavaju na jasan, konzistentan i predvidljiv način (Šiber, 2003). Rezultati pokazuju konzistentnost glazbeno-žanrovskih stereotipa spram ljubitelja pojedinih žanrova, posebno u pogledu njihovih psiholoških (npr. osobnost, kvalitete i vrijednosti) i socijalnih (npr. etnička i društvena klasa) odrednica (Rentfrow i dr., 2009: 329). „Potencijalno opravdanje za takve stereotipe proizlazi iz činjenice da su glazbene preferencije izbor, a ne imperativ“ (Duveen, 2001 prema Rentfrow i dr., 2009: 341).

Dio javnosti, medija i znanstvenika vjeruje da određeni glazbeni žanrovi (npr. *rap*, *heavy metal* i *trance*) promiču ili su povezani s negativnim i problematičnim ponašanjem, posebno mladih. Ovakvo se shvaćanje nadovezuje na ideju masovnih medija kao „žrtvenog jarca“ (engl. *scapegoat*) – lakog krivca za društveno-kulturne anksioznosti uslijed nemogućnosti vlasti da uspostavi pravedno društvo (Hargrave i Livingstone, 2006). Od 1950-ih godina često svjedočimo javnoj zabrinutosti zbog uvjerenosti u negativan utjecaj popularne glazbe na mlade. Tako je npr. *rock* dugo kritiziran zbog (navodnog) doprinosa problemima tinejdžerskog ponašanja. Osnovni problem *rocka* proizlazio je iz njegovog lirskog sadržaja: referiranja na nasilje, uporabe droga, seksa, okultnost i sl. 1990-ih godina mjesto *rocka* kao glavnog krivca za devijantno ponašanje mladih preuzima *rap*, koji također nailazi na strah i osudu javnosti, medija i političara. Ponovno je glavni problem bio u sadržaju stihova koji su potencirali nasilje, seksualno devijantno ponašanje i konzumiranje droga (Hansen, 1995 prema Fried, 2003). No, većina suvremene znanstvene zajednice ipak je opreznija u uspostavljanju jednostavnih jednosmjernih veza, ističući mogućnost da su uznemirenost i problematičnost *razlog* zbog kojeg mladi gravitiraju prema određenim vrstama glazbe (Arnett, 1991; Martin i dr., 1993; Scheel i Westefeld, 1999 prema Fried, 2003), a ne posljedica.

¹⁹ Važno je napomenuti da transmisija glazbenih preferencija ne podrazumijeva nužno sklonost *istim* izvođačima iz pojedinog žanra (jer mnogi izvođači aktivni u vrijeme naših roditelja nisu prisutni na suvremenoj glazbenoj sceni), već sklonost istom ili sličnom glazbenom *stilu* (ter Bogt i dr., 2011).

²⁰ North i Hargreaves (1990 prema Gardikiotis i Baltzis, 2010) smatraju da glazba funkcionira kao „značka“ preko koje ljudi donose prosudbe o drugima.

Koje su pretpostavke o međuodnosu kulturnog kapitala i preferencija? Iako se u referentnoj literaturi ta veza eksplicitno ne uspostavlja, smatramo da se može iščitati na (najmanje) dvije razine. Prvo, sâm razvoj (glazbenih) preferencija u određenoj je mjeri determiniran i njihovom percepcijom.²¹ Drugo, u teorijskim smo razmatranjima kulturnog kapitala vidjeli da on, između ostaloga, podrazumijeva stavove i mišljenja koji se mogu koristiti za društveno i kulturno isključivanje. Stereotipi koje netko ima o ljubiteljima pojedinih glazbenih žanrova mogu se stoga shvatiti kao oblik kulturnog kapitala koji determinira njihove društvene odnose.

2.6. Osvrt na odabrana istraživanja aspekata glazbene konzumacije

U ovom dijelu rada osvrnut ćemo se na nekoliko istraživanja aspekata glazbene konzumacije koje smo razradili u prethodnim potpoglavljima. Budući da u znanstvenim bazama postoji velik broj istraživanja svakog aspekta, osvrnut ćemo se samo na ona odabrana i to tako da ćemo iz njih izdvojiti samo najosnovnije rezultate relevantne za ovo istraživanje.

2.6.1. Struktura i determinante glazbenih preferencija

Preferencije određenih glazbenih žanrova određene su međusobnim djelovanjem mnogih čimbenika (Brđanović, 2014; Reić Ercegovac i Dobrota, 2011), no autori (Dobrota, 2012 prema Brđanović, 2014; Schäfer, 2008 prema Dobrota i Maslov, 2015) se slažu da je to područje još uvijek nedovoljno istraženo.

Struktura glazbenih preferencija. Antonis Gardikiotis i Alexandros Baltzis (2010) proveli su, na uzorku od 606 studenata triju fakulteta u Grčkoj, istraživanje čiji je cilj bio istražiti odnos između glazbenih preferencija, vrijednosti i identiteta. Utvrdili su postojanje 5 faktora koji su okupljali pojedine glazbene žanrove: elitni (*blues, jazz* i klasična glazba), *rock* (*rock*), popularni (*pop, soul, R&B, rap* i *hip-hop*), ritmički (*trance, funk, house* i *heavy metal*) i onaj izvorne grčke glazbe (*rebetiko* i *laika*). Tom F. M. ter Bogt i dr. (2011) proveli su, na uzorku od 325 nizozemskih obitelji, istraživanje glazbenih preferencija i njihove povezanosti između roditelja i adolescenata. Podaci za adolescente ukazali su na postojanje 4 faktora: *pop* (*pop, R&B* i *hip-hop*), *rock* (*rock, punk* i *heavy metal*), elitni (*jazz* i klasična glazba) i *dance* (*house, trance* i *club* glazba). Predrag Cvetičanin i Mihaela Popescu (2011) proveli su, na

²¹ Npr. bogata osoba koja drži do stila koji se može smatrati „visoko-kulturnim“ možda neće *javno* pokazivati da voli *rap* ili *turbofolk* (iako privatno uživa u toj vrsti glazbe) jer se unutar određenog konteksta takva glazba percipira kao „nisko-kulturna“ glazba za siromašne.

nacionalnom uzorku od 1.364 ispitanika, istraživanje o konstrukciji društveno-kulturnog prostora Srbije. U pogledu glazbenih preferencija utvrdili su postojanje faktora lokalne (tradicionalna i novokomponirana narodna glazba i *turbofolk*) s jedne, i faktora globalne (*jazz*, *blues*, *rock*, *hip-hop* i *techno*) kulture s druge strane. Ina Reić Ercegovac i Snježana Dobrota (2011) provele su, na uzorku od 415 studenata pet fakulteta Sveučilišta u Splitu, istraživanje čiji je cilj bio ispitati ulogu odabranih sociodemografskih značajki i osobina ličnosti u preferiranju pojedinih glazbenih žanrova. Utvrdile su postojanje 4 faktora: kompleksnog (*heavy metal*, alternativna i klasična glazba), konvencionalnog (*folk*, *soul*, *rock* i religijska glazba), ritmično-plesnog (*pop*, *hip-hop* i *funk*) i instrumentalno-refleksivnog (*jazz*, *blues* i elektronička glazba). Tomislav Pavlović i dr. (2017) proveli su, na uzorku od 115 studenata raznih fakulteta u Hrvatskoj, istraživanje kojim su željeli provjeriti prisutnost stereotipa o vrijednostima osoba koje preferiraju pojedine glazbene žanrove. Utvrdili su polarizirajuće grupiranje glazbenih preferencija – *rocka*, *heavy metala* i moderne klasične glazbe na jednoj, a *turbofolka*, *popa* i zabavne glazbe na drugoj strani.

Popularnost žanrova. Davor Brđanović (2014) proveo je, na uzorku od 134 učenika srednjih glazbenih škola iz Bjelovara, Križevaca, Varaždina i Zagreba, istraživanje o glazbenim preferencijama učenika s obzirom na njihove odabrane sociodemografske karakteristike. Rezultati su pokazali da je među učenicima najomiljeniji glazbeni žanr *rock*, iza kojeg slijede klasična glazba i *pop*. Elif T. Gürgen (2015) provela je, na uzorku od 205 studenata preddiplomskog studija Likovne akademije u Turskoj, istraživanje čiji je cilj bio utvrditi povezanost glazbenih preferencija, identifikacije i učestalosti slušanja pojedinih glazbenih žanrova. Najomiljenijim glazbenim žanrom među studentima pokazao se *blues*, iza kojeg su slijedili *jazz* i latinoamerička glazba, dok su najmanje omiljeni žanrovi bili turska narodna glazba, *dance* i *rap*. Od ranije spomenutih istraživanja, ono Reić Ercegovac i Dobrote (2011) pokazalo je da mladi podjednako preferiraju kompleksni (*heavy metal*, alternativna i klasična glazba) i konvencionalni (*folk*, *soul*, *rock* i religijska glazba) glazbeni stil, a ono Pavlovića i dr. (2017) da je među studentima najomiljeniji *rock*, a najmanje omiljen *turbofolk*.

Spol. Snježana Dobrota i Matea Maslov (2015) provele su, na uzorku od 157 učenika 4. i 8. razreda osnovne škole u Omišu, istraživanje o preferiranju narodne glazbe. Autorice se pozivaju na istraživanje Hargreavesa i dr. (1995 prema Dobrota i Maslov, 2015), čiji su rezultati pokazali da učenice preferiraju raznolikije glazbene stilove u odnosu na učenike te da učenici više preferiraju *heavy metal* i *rock*, a učenice *reggae*, *pop*, *jazz*, umjetničku i narodnu glazbu. No, u svojem istraživanju autorice nisu utvrdile statistički značajnu razliku u

preferiranju narodne glazbe između učenika i učenica. U već spomenutim istraživanjima, Reić Ercegovac i Dobrota (2011) utvrdile su da studentice pokazuju veće glazbene preferencije u odnosu na studente, a posebno u pogledu konvencionalnog (*folk, soul, rock* i religijska glazba) glazbenog stila; ter Bogt i dr. (2011) da djevojčice više preferiraju klasičnu glazbu, dok su dječaci skloniji elektroničkoj glazbi; Brđanović (2014) da učenici iskazuju viši stupanj „svidanja“ prema *funku* i *bluesu*, a učenice prema mjuziklu, popularnoj i klasičnoj glazbi; Gürgen (2015) da studentice više preferiraju *jazz, reggae*, latinoameričku i zapadnjačku, a studenti *rock* i *heavy metal* glazbu.

Obrazovanje (roditelja). Željka Tonković i dr. (2014) proveli su, na uzorku od 429 stanovnika u dobi od 20 do 34 godine, istraživanje s ciljem utvrđivanja strukture kulturne potrošnje mladih na području Zadra. Rezultati su pokazali da ispitanici tradicionalno-konvencionalnog klastera (koji uključuje *pop* i zabavnu glazbu) imaju najslabije obrazovane roditelje. Slijede elektronički (koji uključuje *hip-hop* i elektroničku glazbu) i rokersko-alternativni (domaća i strana *rock* glazba) klaster te klaster „elitne“ kulture (koji uključuje *jazz* i klasičnu glazbu), u kojem preko polovice očeva i majki ima završen neki oblik višeg ili visokog obrazovanja. U ranije spomenutim istraživanjima ter Bogt i dr. (2011) utvrdili su da je i kod roditelja i kod djece viši stupanj obrazovanja pozitivno povezan s preferiranjem „elitnog“ (*jazz* i klasična glazba) glazbenog stila; Reić Ercegovac i Dobrota (2011) da je viša razina obrazovanja općenito pozitivno povezana s preferiranjem *bluesa* i *jazza*, ali da obrazovni status roditelja nije statistički značajno povezan s preferencijama pojedinih glazbenih žanrova kod djece, izuzev razine obrazovanja oca i preferiranja kompleksne (*heavy metal*, alternativna i klasična) glazbe; Brđanović (2014) da učenici čiji očevi imaju niži obrazovni status iskazuju viši stupanj preferiranja domaće zabavne i *country* glazbe te da je također vidljiva i njihova veća sklonost prema *heavy metalu, funku* i novokomponiranoj glazbi. Pokazalo se i da učenici čije majke imaju viši obrazovni status iskazuju veću sklonost prema klasičnoj, dok oni čije majke imaju niži obrazovni status iskazuju veću sklonost izvornoj narodnoj, domaćoj zabavnoj, *country* i novokomponiranoj glazbi.

Materijalni status. Predrag Cvetičanin i dr. (2012) proveli su, na nacionalnom uzorku od 889 ispitanika, istraživanje koje je rezultiralo konstrukcijom kulturne mape Srbije. Rezultati njihove analize pokazali su da utjecaj dohotka na (glazbenu) kulturnu potrošnju nije linearan, iako su oni s najnižim statusom pokazali veću sklonost narodnoj glazbi i *turbofolku*, a oni s najvišim statusom otklon prema takvim žanrovima, a sklonost prema *jazzu* i klasičnoj glazbi. Iako osobno nije proveo analizu s tom varijablom, Brđanović (2014) se poziva na

ranija istraživanja u kojima se pokazalo da, u složenoj interakciji mnogobrojnih faktora, glazbu „više“ umjetničke vrijednosti (npr. *jazz* i klasičnu glazbu) preferiraju ispitanici više srednje i više, dok glazbu „niže“ umjetničke vrijednosti (npr. *pop* i *rap*) preferiraju ispitanici niže srednje i niže klase. Ipak, istraživanja sve češće opovrgavaju takvu vezu. Tako se npr. u istraživanju Tonković i dr. (2014) samoprocijenjeni materijalni status nije pokazao značajnim prediktorom u formiranju kulturnog ukusa i obrazaca kulturne potrošnje.

Područje studiranja. U ranije spomenutom istraživanju Reić Ercegovac i Dobrote (2011) pokazalo se da je prirodno područje studija prediktor za kompleksan (*heavy metal*, alternativna i klasična glazba), a društveno područje studija prediktor za ritmično-plesni (*pop*, *hip-hop* i *funk*) glazbeni stil.

Osobine ličnosti (introvertiranost i ekstrovertiranost). U već spomenutom istraživanju Reić Ercegovac i Dobrota (2011) referiraju se na ranija istraživanja koja su pokazala da je preferiranje glazbe veselih ritmova (npr. *popa* i *rocka*) povezano s ekstroverzijom (Pearson i Dollinger, 2003; Rentfrow i Gosling, 2003 prema Reić Ercegovac i Dobrota, 2011). Njihova je analiza pokazala da je introverzija prediktor glazbe instrumentalno-refleksivnog (*jazz*, *blues* i elektronička glazba), a ekstroverzija glazbe ritmično-plesnog (*pop*, *hip-hop* i *funk*) stila. Iako ih u svojem istraživanju nisu koristili u tom obliku, Pavlović i dr. (2017) pozivaju se na ranija istraživanja u kojima se pokazalo da ekstrovertiranije osobe iskazuju veće preferencije prema optimističnim i konvencionalnim (*country* i *pop*) te energičnim i ritmičnim (*rap*, *soul*, *dance* i *turbofolk*) glazbenim žanrovima, dok introvertiranije osobe više preferiraju refleksivnu i kompleksnu (*heavy metal*, *jazz*, *blues* i klasična glazba) glazbu (Brown, 2012; Lončar, 2013; Marčelić, 2016; Pandžić, 2013; Rentfrow i Gosling, 2003 prema Pavlović i dr., 2017).

2.6.2. Međugeneracijska transmisija glazbenog kapitala

Bourdieuova istraživanja, kao i ona koja su njima nadahnuti i provedena u mnogim državama (Cartier i dr., 2014; Doolan, 2009; Hjellbrekke i dr., 2014; Luthar i Kurdija, 2011 prema Krolo i dr., 2016) ukazuju na međugeneracijsku transmisiju glazbenog ukusa, odnosno na važnost roditeljskog glazbenog kulturnog kapitala kao značajnog prediktora glazbenih preferencija njihove djece.

Tom F. M. ter Bogt i dr. (2011) proveli su, na uzorku od 325 nizozemskih obitelji, istraživanje glazbenih preferencija i njihove povezanosti između roditelja i adolescenata. Utvrdili su da postoji međugeneracijska sličnost glazbenih preferencija, posebno u pogledu

određenih žanrova i obiteljskih odnosa. I majke i očevi u doba svoje mladosti najviše su slušali *pop*. Sklonost roditelja *rocku* pokazala se statistički značajno povezanom s preferencijama kćeri, ali ne i sinova za takvu vrstu glazbe. Nadalje, sklonost majki *popu*, *rocku*, *jazzu* i klasičnoj glazbi pokazala se statistički značajno povezanom s preferencijom kćeri za takvu vrstu glazbe, dok istovremeno sinova za *dance*, *rock*, *jazz* i klasičnu glazbu. Općenito, glazbeni ukus majki pokazao se snažnijom determinantom glazbenih preferencija djece od glazbenog ukusa očeva.

Krešimir Krolo i dr. (2016) proveli su, na uzorku 868 učenika srednjih škola na području Zadarske županije, istraživanje kulturnih preferencija srednjoškolaca i raznih oblika kulturnog kapitala njihovih roditelja, uključujući glazbene preferencije. Utvrdili su statistički značajnu povezanost preferencija roditelja i djece u pogledu *rocka* i klasične glazbe. Autori zaključuju da su njihovi nalazi u skladu s nalazima drugih istraživanja koja također potvrđuju međugeneracijsku transmisiju (glazbenog) kulturnog ukusa i ukazuju na važnost obiteljske socijalizacije u njegovu oblikovanju.

Željko Boneta i dr. (2017) proveli su, na uzorku od 342 roditelja čija djeca pohađaju vrtić na području grada Rijeke, istraživanje kojim su istražili značajke roditeljskog glazbenog kulturnog kapitala te njegovu vezu s glazbenom socijalizacijom djece rane i predškolske dobi. Utvrdili su da na transmisiju glazbenog kapitala snažno utječu prošli i trenutni roditeljski glazbeni angažmani (u obliku roditeljskog bavljenja glazbom), da je majka u svim dimenzijama (glazbene) socijalizacije angažiranija od oca te da roditelji s višom razinom općeg obrazovanja djeci češće puštaju klasičnu glazbu.

2.6.3. Percepcija (ljubitelja) popularnih glazbenih žanrova

Iako se glazbene preferencije ljudi ne pokazuju uvijek kao dobar prediktor njihovih stvarnih osobina i ponašanja (Rentfrow i Gosling, 2007 prema Pavlović i dr., 2017), brojna su istraživanja koja potvrđuju da često imamo normativna uvjerenja o fizičkim, psihološkim i vrijednosnim karakteristikama ljubitelja pojedinih glazbenih žanrova.

Carrie B. Fried (2003) provela je, na uzorku od 100 ispitanika manjeg sveučilišta u Minnesoti, istraživanje kojim je ispitala stereotipe ljudi spram ljubitelja *rap* i *heavy metal* glazbe. Rezultati su pokazali da se ljubitelje *rapa* u najvećoj mjeri percipira kao mlade, urbane i crne muškarce, dok se ljubitelje *heavy metala* percipira kao mlade, urbane i bijele muškarce. Nadalje, ljubitelje *rapa* u velikoj se većini (74,0%) smatra prijatnijom drugima

(16,0% za *heavy metal*), dok se ljubitelji *heavy metala* u izrazito visokom postotku (82,0%) smatra autodestruktivnima (54,0% za *rap*). Autorica zaključuje da se ljubitelji *rapa* stereotipizira u pogledu klasnog i rasnog, a ljubitelji *heavy metala* u pogledu fizičkog i karakternog odstupanja od većine.

Peter J. Rentfrow i Samuel D. Gosling (2007) proveli su, na uzorku od 206 studenata i studentica preddiplomskog studija na jednom sveučilištu u Texasu, istraživanje o stereotipima spram ljubitelja 14 glazbenih žanrova. Rezultati su pokazali da studenti najizraženije stereotipe imaju spram ljubitelja religijske, klasične *rock* i *rap* glazbe. Prototipne ljubitelje religijske i klasične glazbe percipira se kao savjesne i emocionalno stabilne, s time da se ljubitelje religijske glazbe percipira ekstrovertiranijima od ljubitelja klasične glazbe. Prototipne ljubitelje *rocka* i *rapa* percipira kao ekstrovertirane i nesavjesne osobe, površne u međuljudskim odnosima, dok se pritom ljubitelje *rocka* percipira emocionalno nestabilnijim od ljubitelja *rapa*. Nadalje, prototipne ljubitelje klasične glazbe smatra se inteligentnim, fizički neprivlačnim, politički konzervativnim te umjetnički orijentiranim osobama koje cijene ljepotu, mudrost, intelekt i ljubav, dok se ljubitelje *rock* glazbe smatra nereligioznim i politički liberalnim osobama koje cijene uzbuđenje i hrabrost.

Peter J. Rentfrow i dr. (2009) proveli su, na uzorku od 80 studenata s Cambridgea, istraživanje kojim su nastojali potvrditi u ranijim istraživanjima utvrđene stereotipe koje mladi imaju spram ljubitelja pojedinih glazbenih žanrova. Rezultati su pokazali da se prototipne ljubitelje *jazza* i klasične glazbe percipira kao obazrive i emocionalno stabilne, s time da su ljubitelji *jazza* više označeni u pogledu ekstroverzije, a niže u pogledu savjesnosti. Prototipni ljubitelji *rocka* i elektroničke glazbe visoko su označeni u pogledu ekstroverzije, umjereno u pogledu obazrivosti, a nisko u pogledu savjesnosti i emocionalne stabilnosti. Prototipni ljubitelji *popa* i *rapa* visoko su označeni u pogledu ekstroverzije, a umjereno u pogledu emocionalne stabilnosti, s time da su ljubitelji *popa* više označeni u pogledu obazrivosti, a ljubitelji *rapa* u pogledu samopoštovanja. U pogledu klasne pripadnosti, prototipne ljubitelje *rapa* najviše se percipira kao pripadnike niže i srednje, ljubitelje *popa* kao pripadnike srednje, ljubitelje *rocka* i elektroničke glazbe kao pripadnike srednje i više srednje, a ljubitelje klasične glazbe kao pripadnike više klase.

Tomislav Pavlović i dr. (2017) proveli su, na uzorku od 115 studenata raznih fakulteta u Hrvatskoj, istraživanje kojim su provjerili sadržaj stereotipa u pogledu percepcije vrijednosti osoba koje preferiraju pojedine glazbene žanrove. Ispitanici su procijenili da je

vrijednost vlastita odricanja relativno najvažnija ljubiteljima *rocka* i moderne klasične glazbe, a najmanje važna ljubiteljima *turbofolka*. Vrijednost vlastita probitka procijenjena je podjednako važnom ljubiteljima *turbofolka* i zabavne glazbe, a najmanje važnom ljubiteljima *heavy metala*. Vrijednost zadržavanja tradicionalnih odnosa procijenjena je najvažnijom ljubiteljima moderne klasične i zabavne glazbe, a najmanje važnom ljubiteljima *heavy metala* i *rapa*. Konačno, otvorenost spram promjena procijenjena je najvažnijom ljubiteljima *rocka* i *heavy metala*, a najmanje važnom ljubiteljima zabavne glazbe i *turbofolka*.

3. CILJEVI, SVRHA I HIPOTEZE RADA

3.1. Ciljevi rada

U radu smo postavili jedan metodološki i jedan opći empirijski cilj, koji smo dodatno razložili na tri specifična cilja:

- **Metodološki je cilj rada** utvrditi dimenzionalnost mjernog instrumenta koji su Tonković i dr. (2014) konstruirali za potrebe istraživanja glazbenih preferencija mladih iz Zadra i okolice, njegovom primjenom na uzorku studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske.
- **Opći je empirijski cilj rada** istražiti odabrane aspekte glazbene konzumacije studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske.
 - **Prvi je specifični empirijski cilj rada** utvrditi glazbene preferencije studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske glede toga koliko im se sviđaju pojedini glazbeni žanrovi.
 - **Drugi je specifični empirijski cilj rada** utvrditi u kakvom su odnosu glazbene preferencije studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske i glazbeni ukus njihovih roditelja.
 - **Treći je specifični empirijski cilj rada** utvrditi kako studenti iz Sjeverozapadne Hrvatske percipiraju ljubitelje pojedinih glazbenih žanrova.

3.2. Svrha rada

S obzirom na to da je glazba, posebno među mladima, jedan od ključnih medija kulturnog (samo)izražavanja, kao i sredstvo socijalizacije, formiranja osobnog i društvenog identiteta, ali i stereotipa o drugima te s obzirom na porast važnosti kulture u oblikovanju životnih stilova i društvenom pozicioniranju mladih, svrha je ovog rada, kroz istraživanje odabranih aspekata glazbene konzumacije na uzorku studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske, dati empirijski doprinos o ulozi glazbe u spomenutim procesima u Hrvatskoj.

3.3. Hipoteze

Na temelju teorijskih i empirijskih saznanja iz konzultirane literature, a u skladu s postavljenim ciljevima, hipoteze koje će se testirati u ovom radu su:

Hipoteza vezana za metodološki cilj rada:

- ❖ Faktorska struktura mjernog instrumenta kojim su Tonković i dr. (2014) mjerili glazbene preferencije mladih iz Zadra i okolice istovjetna je njegovoj strukturi nakon primjene na uzorku studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske (H_0).

Hipoteze vezane za empirijske ciljeve rada:

- ❖ Preferencije studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske u pogledu klasične i *jazz* glazbe pozitivno su povezane sa stupnjem obrazovanja njihovih roditelja (H_1).
- ❖ Glazbene preferencije studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske nisu povezane s njihovim materijalnim statusom (H_0).
- ❖ Preferencije studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske i njihovih roditelja u pogledu klasične glazbe pozitivno su povezane (H_1).
- ❖ Preferencije studentica iz Sjeverozapadne Hrvatske u pogledu *rock* ili *blues* glazbe pozitivno su povezane s preferencijama njihovih roditelja u pogledu sličnih glazbenih žanrova (H_1).
- ❖ Percepcije (ljubitelja) glazbenih žanrova povezane su s tipom naselja u kojem su studenti iz Sjeverozapadne Hrvatske proveli najveći dio svog života (H_1).
- ❖ Percepcije (ljubitelja) glazbenih žanrova neovisne su o mjestu studiranja studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske (H_0).

4. METODOLOGIJA

4.1. Mjerni instrumenti

Anketni upitnik korišten u ovom istraživanju²² kombinacija je mjernih instrumenata iz različitih izvora. Slijede njihovi opisi i izvori.

Centralni instrument korišten u istraživanju je instrument kojim su mjerene glazbene preferencije studenata glede toga koliko im se sviđaju pojedini glazbeni žanrovi.²³ Pritom im je bila ponuđena ljestvica procjene od 1 do 5 (1 = »Nimalo mi se ne sviđa«; 5 = »Jako mi se sviđa«),²⁴ a pokraj svakog žanra bili su navedeni i poznati izvođači tog žanra, čija je funkcija bila asocirati studente na pojedini žanr. Spomenuti instrument sastoji se od 11 varijabli²⁵ i preuzet je iz istraživanja Tonković i dr. (2014), koji su ga konstruirali za potrebe mjerenja glazbenih preferencija mladih iz Zadra i okolice. Prije korištenja instrumenta zatražili smo i dobili (elektronsko) odobrenje autora za njegovo korištenje.

U drugom instrumentu od studenata je zatraženo da označe one glazbene žanrove koje slušaju (ili su voljeli slušati) njihovi roditelji (bilo je moguće označiti više odgovora),²⁶ s time da su žanrovi ovaj put ciljano pokrivali nešto širi vremenski period. Pokraj svakog žanra ponovno su bili navedeni poznati izvođači tog žanra. Ovaj instrument modifikacija je mjernog instrumenta kojim su Tonković i dr. (2014) mjerili glazbene preferencije roditelja mladih.

U trećem instrumentu od studenata je zatraženo da svaki od glazbenih žanrova iz prvog instrumenta povežu s karakteristikama (stereotipima) „tipične“ osobe koja sluša i odlazi na koncerte pojedinog žanra. Ponuđeni stereotipi bili su: *bogata, siromašna, više obrazovana, manje obrazovana, introvertirana, ekstrovertirana, emocionalno stabilna, emocionalno nestabilna, savjesna i nesavjesna osoba*.²⁷ Ovaj instrument kombinacija je instrumenta Tonković i dr. (2014) (u pogledu glazbenih žanrova) i konceptualno-empirijskih pretpostavki obrađenih u potpoglavljima 2.5. i 2.6.3. (u pogledu stereotipa).

²² Anketni upitnik korišten u istraživanju nalazi se u Prilogu 1. na kraju rada.

²³ Iako je instrumentu iz istraživanja Tonković i dr. (2014) izvorno bila pridružena ljestvica učestalosti slušanja pojedinih glazbenih žanrova, u ovom je istraživanju, na sugestiju samih autora, korištena ljestvica „sviđanja“.

²⁴ Studentima je također bila ponuđena i opcija »Ne poznajem ovaj žanr«.

²⁵ Instrumentu smo također bili pridružili i žanr *turbofolk* glazbe (kojeg nema u izvornom instrumentu Tonković i dr. (2014)), koji je izbačen iz analize prilikom provjere dimenzionalnosti instrumenta kako bismo osigurali mogućnost njegove usporedbe s onim iz ranijeg istraživanja, u skladu s metodološkim ciljem rada.

²⁶ Studentima je također bila ponuđena i opcija »Ne znam kakvu glazbu vole slušati (ili su voljeli slušati) moj otac i majka«.

²⁷ Studentima je također bila ponuđena i opcija »Ništa od navedenog«.

U skladu s ranije iznesenim konceptualnim pretpostavkama, za analizu razlika i povezanosti odabranih aspekata glazbene konzumacije studenata odabrali smo sljedeće sociodemografske i socioekonomske karakteristike: *spol* (1 = »Muški«; 2 = »Ženski«), *godine, mjesto studiranja* (1 = »Sveučilište u Zagrebu«; 2 = »Neko drugo sveučilište ili veleučilište«), *područje studiranja*,²⁸ *stupanj obrazovanja oca i majke* (od 1 = »Nezavršena osnovna škola« do 6 = »Doktorat znanosti, specijalizacija ili više«),²⁹ *županiju u kojoj su proveli najveći dio svog života*,³⁰ *tip naselja u kojem su proveli najveći dio svog života* (od 1 = »Selo ili manje mjesto« do 5 = »Veliki grad ili regionalni centar«),³¹ *materijalni status* (od 1 = »Znatno lošiji od većine drugih« do 5 = »Znatno bolji od većine drugih«)³² te *tip ličnosti* (od 1 = »Izrazito introvertiran(a)« do 7 = »Izrazito ekstrovertiran(a)«).

4.2. Uzorak

S obzirom na postavljene ciljeve, istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske (u nastavku SZH), različitih sociodemografskih i socioekonomskih pozadina (vidi Tablicu 1.). Prosječna dob studenta u uzorku je 23,4 godine. Zbog veličine pojedinih instrumenata te statističkih testova koje smo namjeravali provesti, planirana veličina uzorka bila je oko 300 studenata (uz mogućnost ostvarivanja većeg uzorka). Po provedbi anketiranja, realizirani uzorak iznosio je 505 studenata.

Tablica 1.: Osnovne sociodemografske i socioekonomske karakteristike studenata

<u>Varijable</u>	<u>Kategorije varijabli</u>	<u>n</u>	<u>%</u>
<u>Spol</u>	Muški	134	26,5%
	Ženski	371	73,5%
<u>Mjesto studiranja</u>	Sveučilište u Zagrebu	377	74,7%
	Neko drugo sveuč. ili veleuč.	128	25,3%

²⁸ Pitanje o području studiranja operacionalizirano je prema *Pravilniku o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama*, koji je 2009. godine donijelo Nacionalno vijeće za znanost.

²⁹ Pitanje o najvišem završenom stupnju obrazovanja oca i majke nastalo je modifikacijom kategorija propisanih *Metodologijom nacionalne standardne klasifikacije obrazovanja*, koju je 2001. godine donio Državni zavod za statistiku, te *Zakona o hrvatskom kvalifikacijskom okviru*, koji je 2013. godine donijelo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

³⁰ Uzorak čine studenti iz šest županija Sjeverozapadne Hrvatske. Sjeverozapadna Hrvatska jedno je od tri statistička područja Republike Hrvatske koje je, u suradnji s Eurostatom, 2005. godine odredio Državni zavod za statistiku.

³¹ Pitanje o tipu naselja u kojem su studenti proveli najveći dio svog života izvorno je sastavljeno u sklopu projekta *Transforming Audiences, Transforming Societies*, koordiniranog od strane Odsjeka za medije, spoznaju i komunikaciju Sveučilišta u Kopenhagenu.

³² Skala samoprocjene materijalnog statusa preuzeta je od Čuliga i dr. (2007).

<u>Područje studiranja</u> ³³	Prirodne znanosti	28	5,5%
	Tehničke znanosti	82	16,2%
	Biomedicina i zdravstvo	52	10,3%
	Biotehničke znanosti	22	4,4%
	Društvene znanosti	205	40,6%
	Humanističke znanosti	120	23,8%
	Umjetničko područje	52	10,3%
<u>Županija</u>	Grad Zagreb	145	28,7%
	Zagrebačka	47	9,3%
	Krapinsko-zagorska	86	17,0%
	Varaždinska	94	18,6%
	Koprivničko-križevačka	58	11,5%
	Međimurska	75	14,9%
<u>Veličina mjesta stanovanja</u>	Selo ili manje mjesto	153	30,3%
	Manji grad	100	19,8%
	Grad srednje veličine	78	15,4%
	Predgrađe ili rub velikog grada	28	5,5%
	Veliki grad ili regionalni centar	146	28,9%
<u>Materijalni status</u>	Znatno lošiji od većine drugih	6	1,2%
	Nešto lošiji od većine drugih	63	12,5%
	Poput većine drugih	293	58,0%
	Nešto bolji od većine drugih	127	25,1%
	Znatno bolji od većine drugih	16	3,2%

Ukupan n = 505

Kao što vidimo iz Tablice 1., uspjeli smo u namjeri da uzorkom obuhvatimo studente različitih sociodemografskih i socioekonomskih pozadina. No, valja primijetiti da su određene kategorije varijabli (izrazito) nadzastupljene, što valja imati na umu kroz rad. Tako gotovo tri četvrtine (73,5%) uzorka čine studentice, gotovo tri četvrtine (74,7%) studenata studira na Sveučilištu u Zagrebu, gotovo dvije trećine (64,4%) njih studira na društvenom ili humanističkom području, dok je preko polovice (58,0%) njih svoj materijalni status procijenilo jednakim poput većine drugih.

³³ Za ovu varijablu ukupan n iznosi 561 (više od ukupnog broja studenata u uzorku) budući da pojedini studenti studiraju na više područja istovremeno (npr. dvopredmetni studiji društvenog i humanističkog usmjerenja na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu).

4.3. Postupak provedbe istraživanja

Istraživanje je osmišljeno i provedeno u tradiciji kvantitativne metodologije – metodom ankete,³⁴ tehnikom *online* anketiranja,³⁵ korištenjem servisa *LimeSurvey* na SRCE-u, u periodu od 17. do 31. ožujka 2019. godine.

Anketni upitnik diseminiran je preko osobnog profila autora na društvenoj mreži *Facebook*, ciljajući studente SZH-a. U skladu s tim, plasiran je u: grupe studentskih domova, grupe studenata različitih sveučilišta i veleučilišta, grupe za traženje studentskih poslova, grupe studentskih klubova te glazbene grupe SZH-a. U svrhu podsjećanja, u pojedine su grupe na polovici anketiranja (24. ožujka) poslani ponovljeni pozivi.

Posebna pažnja posvećena je zaštiti sudionika istraživanja. Prije ispunjavanja anketnog upitnika studenti su informirani o temi i ciljevima istraživanja, o tome da će rezultati istraživanja biti korišteni isključivo u nastavno-znanstvene svrhe, da je njihovo sudjelovanje u istraživanju u potpunosti anonimno te da njihovi osobni podaci neće nigdje biti zabilježeni, niti će u bilo kojem trenutku njihovi odgovori moći biti povezani s njihovim identitetom.

4.4. Statistička obrada podataka

Po završetku prikupljanja, podaci su iz servisa *LimeSurvey* učitani u SPSS datoteku. Obrada podataka provedena je pomoću statističkog programa *IBM SPSS Statistics 24.0*.

Prikupljeni podaci analizirani su primjenom osnovnih deskriptivnih statističkih pokazatelja, dok je instrument kojim smo mjerili glazbene preferencije studenata, u skladu s metodološkim ciljem rada, testiran na dimenzionalnost. Ordinalne varijable testirane su na normalnost Kolmogorov-Smirnovljevim testom normalnosti distribucije nakon čega su, u skladu s hipotezama vezanim za empirijske ciljeve rada, provedeni neparametrijski testovi razlika i povezanosti, odnosno inferencijalne statistike: hi-kvadrat test (u nastavku χ^2 test), Mann-Whitneyev U test (u nastavku M-W test), Kruskal-Wallisov H test (u nastavku K-W test) i Kendallov Tau-b test (u nastavku τ test). Po potrebi su, u svrhu razumijevanja odnosa pojedinih varijabli, provedene i druge odgovarajuće analize, čiji rezultati nisu izneseni u radu.

³⁴ Metoda ankete je „kvantitativna metoda istraživanja koja koristi dobro konstruiran upitnik da bi se prikupili podaci iz reprezentativnog uzorka, koji se mogu generalizirati na populaciju“ (Mishra, 2013: 90). Prednosti ove metode, koje su došle do izražaja i u našem istraživanju, su: fleksibilnost, ostvarivanje većih uzoraka, relativno dobar omjer troškova i dobiti, visoka pouzdanost te mogućnost replikacije (Schröder i dr., 2003).

³⁵ Tehniku *online* anketiranja koristili smo u suglasnosti s mentoricom kako bismo lakše došli do ispitanika te radi racionalizacije troškova i vremena istraživanja.

5. REZULTATI I RASPRAVA

U ovom, središnjem dijelu rada, slijede rezultati i rasprava u kojoj ćemo se prvo osvrnuti na dimenzionalnost instrumenta za mjerenje glazbenih preferencija, nakon čega prelazimo na aspekte glazbene konzumacije studenata iz SZH-a: njihove *glazbene preferencije*, *transmisiju* roditeljskog glazbenog ukusa te *percepciju* (ljubitelja) pojedinih glazbenih žanrova, što ćemo analizirati kroz prizmu njihovih odabranih sociodemografskih i socioekonomskih karakteristika.

5.1. Struktura i dimenzionalnost glazbene konzumacije studenata iz SZH-a

Metodološki je cilj rada bio utvrditi dimenzionalnost instrumenta za mjerenje glazbenih preferencija, odnosno utvrditi korespondira li faktorska struktura instrumenta koji su Tonković i dr. (2014) konstruirali za mjerenje glazbenih preferencija mladih iz Zadra i okolice faktorskoj strukturi na uzorku studenata iz SZH-a.

Struktura glazbenih preferencija ispitana je preko 11 varijabli. Za provjeru dimenzionalnosti instrumenta koristili smo komponentnu faktorsku analizu (u nastavku KFA). Prije toga, proveli smo Bartlettov test sfericiteta i Kaiser-Meyer-Olkinovu mjeru adekvatnosti uzorkovanja (u nastavku KMO), kako bismo potvrdili primjerenost korelacijske matrice za provođenje faktorske analize. Budući da se ispostavilo da je Bartlettov test statistički značajan ($p < 0,001$), čime smo odbacili H_0 da je matrica korelacija jednaka matrici identiteta te da je KMO veći od 0,50 (iznosi 0,65), opravdano smo zaključili da su podaci primjereni za KFA-u. Tablica 2. prikazuje saturacije glazbenih žanrova na 4 zadržana faktora, uz varimax transformaciju te Guttman-Kaiserov kriterij zaustavljanja ekstrakcije faktora (u nastavku G-K kriterij). Ekstrahirani faktori zajedno tumače ukupno 62,9% ukupne varijance instrumenta.

Tablica 2.: Glazbene preferencije studenata: matrica ekstrahiranih faktora (varimax transformacija)

<u>Glazbeni žanrovi</u>	<u>Faktori</u>			
	<i>Rockersko-alternativni glazbeni ukus</i>	<i>Popularno-konvencionalni glazbeni ukus</i>	<i>Energično-alternativni glazbeni ukus</i>	<i>Visoko-kulturni glazbeni ukus</i>
<i>Rock ili blues glazba</i>	,82			,22
<i>Heavy metal ili punk glazba</i>	,75	-,22	-,16	
<i>Domaća i regionalna alternativna glazba</i>	,69			,13
<i>Domaća pop-rock glazba</i>		,87		

Strana <i>pop</i> (komercijalna) glazba	-,12	,66	,45	-,11
Domaća tradicijska glazba	-,29	,54	-,13	,46
Hip-hop glazba	-,18	-,18	,76	
Elektronička glazba	-,14	,32	,65	-,14
Strana alternativna (<i>indie</i>) glazba	,49		,58	
Jazz glazba	,29		,12	,76
Klasična glazba	,16			,71
Svojsvene vrijednosti faktora	2,23	1,68	1,62	1,41

Ljubičastom su bojom označene saturacije pojedinih glazbenih žanrova na dominantne faktore.

Kao što vidimo iz Tablice 2., varimax transformacijom, uz GK kriterij, zadržana su 4 faktora iz kojih je u velikoj mjeri uočljiva logika okupljanja pojedinih glazbenih žanrova, što nam olakšava njihovu interpretaciju.

Prvi je faktor oko sebe okupio 3 glazbena žanra: *rock* ili *blues*, *heavy metal* ili *punk* te domaću i regionalnu alternativnu glazbu. Riječ je o nekonvencionalnim, energičnim žanrovima, koje povezuju buntovnost i kritika društva. Faktor je po svojoj strukturi istovjetan onome iz istraživanja Rentfrowa i Goslinga (2003), koji su ga nazvali *intenzivni i buntovni faktor*, a sličan onome ter Bogta i dr. (2011) te Wellsa i Tokinoyae (1998 prema Gardikiotis i Baltzis, 2010), koji su ga jednostavno nazvali *rock faktor*. Mi smo ga, po uzoru na Tonković i dr. (2014), nazvali *rockersko-alternativni glazbeni ukus*. Po sadržaju žanrova koji ga saturiraju, ovaj se faktor minimalno razlikuje od onog iz istraživanja Tonković i dr. (2014). Žanrovi koji ga saturiraju istovjetni su onima iz ranijeg istraživanja, uz jedinu razliku što ga u ovom istraživanju saturira domaća i regionalna alternativna, dok ga je u ranijem istraživanju saturirala strana alternativna (*indie*) glazba. No, valja primijetiti da i u ovom istraživanju spomenuti žanr ima relativno visoku saturaciju (0,49) na ovaj faktor.

Drugi je faktor također okupio 3 glazbena žanra: domaću *pop-rock*, stranu *pop* (komercijalnu) i domaću tradicijsku glazbu. Faktor ukazuje na preferenciju studenata za komercijalne glazbene sadržaje, kako nacionalnog, tako i internacionalnog karaktera, te stare, tradicionalne glazbene forme (npr. folklor), koje su vrlo raširene u krajevima iz kojih dolaze studenti u našem uzorku, pa ih se opravdano može nazvati konvencionalnima. Ovaj smo faktor, stoga, po uzoru na Tonković i dr. (2014), nazvali *popularno-konvencionalni glazbeni*

ukus. Iako je po sadržaju faktor istovjetan onome iz istraživanja Tonković i dr. (2014), u spomenutom mu je istraživanju bila pridružena i domaća i regionalna alternativna glazba, koja je u ovom istraživanju „završila“ na prvom faktoru.

Treći je faktor također okupio 3 glazbena žanra: *hip-hop*, elektroničku i stranu alternativnu (*indie*) glazbu. Prva dva žanra podrazumijevaju visok stupanj tjelesne ekspresije i angažiranosti (u pogledu pokreta), dok treći karakterizira buntovnost, stoga smo ga nazvali *energično-alternativni glazbeni ukus*. Po broju i sadržaju žanrova koji ga saturiraju, ovaj se faktor razlikuje od onog iz istraživanja Tonković i dr. (2014) utoliko što ga u ovom istraživanju saturira i strana alternativna (*indie*) glazba, koja je u ranijem istraživanju bila pridružena *rockersko-alternativnom glazbenom ukusu*. No, i tada je spomenuti žanr imao relativno visoku saturaciju (0,31) na *elektronički glazbeni ukus*, tako da nas ovakav rezultat ne iznenađuje – očito je da žanr sadrži elemente koji se povezuju s oba faktora.

Četvrti je faktor okupio 2 glazbena žanra: *jazz* i klasičnu glazbu. Riječ je o žanrovima koji se, u bourdieuovskom smislu, karakteriziraju kao „visoka“ kultura. Faktor je po svojoj strukturi istovjetan onome iz istraživanja ter Bogta i dr. (2011), koji su ga nazvali *elitni faktor*, a sličan onome iz istraživanja Gardikiotisa i Baltzisa (2010) te Rentfrowa i Goslinga (2003), koji su ga nazvali *faktor slušanja*, odnosno *reflektivno-kompleksni faktor*. Ovaj je faktor, po broju i sadržaju žanrova koji ga saturiraju, jedini istovjetan onome iz istraživanja Tonković i dr. (2014), što ukazuje na visoku sadržajnu valjanost instrumenta u pogledu mjerenja dva spomenuta žanra. I ovaj smo faktor, po uzoru na spomenute autore, nazvali *visoko-kulturni glazbeni ukus*

Na temelju iznesenog zaključujemo da su zadržani faktori po broju i sadržaju vrlo slični onima iz istraživanja Tonković i dr. (2014). Pojedini žanrovi pridružili su se drugim faktorima, ali su zadržali saturacije na one faktore koje su saturirali u ranijem istraživanju i obratno. Usporedbe radi, faktori iz ovog istraživanja u znatnoj mjeri odstupaju od onih iz istraživanja Cvetičanina i Popescu (2011) te Reić Ercegovac i Dobrote (2011), koji su svoja istraživanja proveli u sličnom sociokulturnom kontekstu. Ipak, u duhu znanstvene preciznosti i korektnosti, **odbacujemo hipotezu vezanu za metodološki cilj rada (H_0)**, kojom smo pretpostavili da će faktorska struktura mjernog instrumenta kojim su Tonković i dr. (2014) mjerili glazbene preferencije mladih iz Zadra i okolice biti *istovjetna* njegovoj strukturi nakon primjene na uzorku studenata iz SZH-a.

5.2. Glazbene preferencije studenata iz SZH-a

Prvi je specifični empirijski cilj rada bio utvrditi glazbene preferencije studenata iz SZH-a, u pogledu toga koliko im se sviđaju pojedini glazbeni žanrovi. Rezultati su prikazani u Tablici 3.

Tablica 3.: Glazbene preferencije studenata

Glazbeni žanrovi	Frekvencije i postoci odgovora					n	Deskriptivni pokazatelji	
	Nimalo mi se ne sviđa	Ne sviđa mi se	Niti mi se sviđa, niti mi se ne sviđa	Sviđa mi se	Jako mi se sviđa		\bar{x}	s
<i>Rock ili blues</i> glazba	14 2,8%	43 8,5%	85 16,8%	168 33,3%	189 37,4%	499	3,95	1,10
Domaća <i>pop-rock</i> glazba	12 2,4%	32 6,3%	96 19,0%	194 38,4%	169 33,5%	503	3,95	,99
Strana alternativna (<i>indie</i>) glazba	16 3,2%	30 5,9%	90 17,8%	202 40,0%	147 29,1%	485	3,89	1,01
Strana <i>pop</i> (komercijalna) glazba	17 3,4%	39 7,7%	87 17,2%	198 39,2%	162 32,1%	503	3,89	1,05
Klasična glazba	7 1,4%	37 7,3%	106 21,0%	217 43,0%	136 26,9%	503	3,87	,94
Elektronička glazba	28 5,5%	75 14,9%	108 21,4%	211 41,8%	80 15,8%	502	3,48	1,10
<i>Jazz</i> glazba	37 7,3%	80 15,8%	132 26,1%	147 29,1%	68 13,5%	464	3,28	1,15
Domaća tradicijska glazba	56 11,1%	84 16,6%	140 27,7%	161 31,9%	60 11,9%	501	3,17	1,18
Domaća i regionalna alternativna glazba	53 10,5%	84 16,6%	149 29,5%	148 29,3%	54 10,7%	488	3,14	1,16
<i>Heavy metal</i> ili <i>punk</i> glazba	86 17,0%	109 21,6%	90 17,8%	128 25,3%	84 16,6%	497	3,03	1,36
<i>Hip-hop</i> glazba	65 12,9%	123 24,4%	128 25,3%	133 26,3%	45 8,9%	494	2,94	1,19
<i>Turbofolk</i> glazba	236 46,7%	72 14,3%	75 14,9%	71 14,1%	47 9,3%	501	2,24	1,41

Zelenom su bojom označene aritmetičke sredine onih glazbenih žanrova u pogledu kojih su studenti izrazili najviši stupanj sviđanja, a crvenom bojom onaj u pogledu kojeg su izrazili najniži stupanj sviđanja.

Kao što možemo vidjeti, studenti najviše preferiraju *rock* ili *blues* ($\bar{x} = 3,95$) i domaću *pop-rock* glazbu ($\bar{x} = 3,95$), a vrlo su popularne i strana alternativna (*indie*) ($\bar{x} = 3,89$), strana *pop* (komercijalna) ($\bar{x} = 3,89$) te klasična glazba ($\bar{x} = 3,87$). S druge strane, studenti uvjerljivo najmanje preferiraju *turbofolk* glazbu ($\bar{x} = 2,24$). Ovakvi rezultati u potpunosti odgovaraju rezultatima Pavlovića i dr. (2017), koji su utvrdili da je među studentima najomiljenija *rock*, a

najmanje omiljena *turbofolk* glazba, u velikoj mjeri potvrđuju rezultate Brđanovića (2014), koji je utvrdio da je među učenicima najomiljenija *rock*, iza koje slijede klasična i *pop* glazba, dok su rezultatima Gürgen (2015) slični utoliko što se među studentima najomiljenijim pokazala *rock* ili *blues* glazba, a različiti utoliko što hrvatski studenti nisu pokazali toliki odmak spram domaće tradicijske glazbe kao oni u Turskoj, što ukazuje na razlike u odnosu prema tradicionalnim kulturnim elementima između mladih u Hrvatskoj i Turskoj (barem u području glazbe). Ovakvi rezultati, iz kojih je vidljivo da studenti (izuzev preferiranja domaćih izvođača *pop-rock* glazbe poput Prljavog kazališta i Gibonija) daju prednost stranim (npr. AC/DC, Pink Floyd, Adele, Ed Sheeran, Arctic Monkeys, Coldplay itd.) nad domaćim i regionalnim izvođačima (npr. folklorna glazba, Let 3, Rebel Star, Mile Kitić, Seka Aleksić itd.), također ukazuju na određeni stupanj dominacije *globalne* kulture nad *lokalnom*, o čemu govore Cvetičanin i Popescu (2011). Zanimljivo je primijetiti i to da stupanj nepoznavanja pojedinih žanrova ne prelazi više od 4,0% (iznimka je jedino *jazz* glazba s kojom nije upoznato 8,4% studenata), što objašnjavamo razvojem digitalnih tehnologija i masovnih medija koji, pogotovo mladima, omogućuju pristup širokom repertoaru glazbenih sadržaja o kojima mogu i aktivno formirati stavove.

Nadalje, u skladu s Bourdieuovim pretpostavkama, ali i rezultatima recentnih istraživanja (Brđanović, 2014; Cvetičanin i dr., 2012; Reić Ercegovac i Dobrota, 2011; ter Bogt i dr., 2011; Tonković i dr., 2014), odlučili smo provjeriti povezanost socioekonomskih odrednica (u pogledu stupnja obrazovanja roditelja i materijalnog statusa) i glazbenih preferencija studenata. Rezultati τ testova prikazani su u Tablici 4.

Tablica 4.: Povezanost stupnja obrazovanja roditelja, materijalnog statusa i glazbenih preferencija studenata

<u>Glazbeni žanrovi</u>	<u>Klasne odrednice</u>								
	Stupanj obrazovanja oca			Stupanj obrazovanja majke			Materijalni status		
	p^{36}	τ^{37}	n	p	τ	n	p	τ	n
Klasična glazba	,002	,11	503	,012	,09	503	,643	-,02	503
Elektronička glazba	,469	-,01	502	,094	-,05	502	,707	,02	502
<i>Heavy metal</i> ili <i>punk</i> glazba	,190	,03	497	,415	,01	497	,597	-,02	497

³⁶ Razina statističke značajnosti testovnog statistika.

³⁷ Kendallov Tau-b koeficijent povezanosti.

Domaća tradicijska glazba	,393	-,01	501	,024	-,08	501	,456	-,03	501
Domaća i regionalna alternativna glazba	,384	,01	488	,287	,02	488	,861	-,01	488
Hip-hop glazba	,138	,04	494	,399	,01	494	,565	-,02	494
Strana alternativna (indie) glazba	,005	,10	485	,047	,07	485	,057	,08	485
Jazz glazba	,017	,08	464	< ,001	,14	464	,596	,02	464
Domaća pop-rock glazba	,110	-,05	503	,032	-,07	503	,856	,01	503
Rock ili blues glazba	,228	,03	499	,272	,02	499	,621	,02	499
Strana pop (komercijalna) glazba	,493	< -,01	503	,026	-,08	503	,501	,03	503
Turbofolk glazba	,131	-,04	501	,198	-,03	501	,943	< -,01	501

Žutom su bojom označene razine statističke značajnosti testovnog statistika onih glazbenih žanrova i klasnih odrednica kod kojih je, na razini rizika od 1% ili 5%, utvrđena statistički značajna povezanost.

Provedbom τ testa, uz rizik od 1% do 5%, utvrdili smo da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između preferencija studenata u pogledu klasične i jazz glazbe i stupnja obrazovanja njihovih roditelja, čime smo **potvrdili prvu hipotezu vezanu za empirijski cilj rada (H_1)**. Ovakvi nalazi ne samo da potvrđuju našu hipotezu, već u potpunosti korespondiraju ranijim istraživanjima (Brđanović, 2014; Reić Ercegovac i Dobrota, 2011; ter Bogt i dr., 2011; Tonković i dr., 2014) te potvrđuju da djeca roditelja višeg stupnja obrazovanja pokazuju veću sklonost ka „elitnim“ glazbenim žanrovima, poput klasične glazbe i jazz. No, iako smo uvjetno potvrdili hipotezu o postojanju povezanosti, trebamo biti oprezni pri interpretaciji ovakvih rezultata. Naime, pogledom na iznose τ koeficijenata u Tablici 4. (iznose od 0,08 do 0,14) zaključujemo da je ta povezanost neznatna, odnosno zanemariva. Nadalje, provedbom τ testa, uz rizik od 5%, utvrdili smo da ne postoji statistički značajna povezanost između glazbenih preferencija studenata i njihovog materijalnog statusa, čime smo **potvrdili drugu hipotezu vezanu za empirijski cilj rada (H_0)**. Ovakvi rezultati potvrđuju rezultate istraživanja Tonković i dr. (2014), gdje se materijalni status također nije pokazao značajnim prediktorom u formiranju obrazaca kulturne potrošnje, a opovrgavaju rezultate Brđanovića (2014) i Cvetičanina i dr. (2012), koji indiciraju sklonost bolje situiranih pojedinaca ka jazz i klasičnoj, a otklon prema narodnoj, turbofolk, pop i rap glazbi. Također, rezultati upućuju i na potrebu redefiniranja strogih razgraničenja i kulturnih hijerarhija koje se temelje na ideji „visoke“ kulture, kao i uvažavanja da su ekonomski i kulturni kapital različite

dimenzije koje se ne moraju uvijek preklapati, odnosno da se njihova međusobna dinamika mijenja.

Budući da se „visoka“ kultura sve slabije legitimira onako kako to opisuje Bourdieu, jer pored socioekonomskih determinanti na životne stilove utječe i čitav niz drugih uvjeta (Chan i Goldthorpe, 2009 prema Krolo i dr., 2016), M-W, K-W i τ testom testirali smo razlike i povezanosti glazbenih preferencija studenata s obzirom na njihove sociodemografske karakteristike.³⁸ S obzirom na *spol*, utvrdili smo da studenti više preferiraju *heavy metal* ili *punk*, a studentice stranu alternativnu (*indie*), domaću *pop-rock* te stranu *pop* (komercijalnu) glazbu, što potvrđuje nalaze Brđanovića (2014), Hargreavesa i dr. (1995 prema Dobrota i Maslov, 2015) te Gürgen (2015). S obzirom na *mjesto studiranja*, studenti koji studiraju na Sveučilištu u Zagrebu (u nastavku UNIZG) više preferiraju klasičnu, *hip-hop* i stranu alternativnu (*indie*) glazbu, u odnosu na studente koji studiraju na nekom drugom sveučilištu ili veleučilištu. U pogledu *područja studiranja*, zanimljiv je (ali očekivan) nalaz da studenti umjetničkog područja, u odnosu na sva ostala područja znanosti, više preferiraju klasičnu glazbu. Isti studenti, u odnosu na studente biomedicine i zdravstva te biotehničkih znanosti, više preferiraju *jazz* glazbu. Nadalje, studenti društvenih znanosti više preferiraju elektroničku glazbu u odnosu na studente umjetničkog područja, stranu *pop* (komercijalnu) glazbu u odnosu na studente tehničkih znanosti i umjetničkog područja te *turbofolk* glazbu u odnosu na studente umjetničkog područja. U pogledu *županija*, studenti iz Varaždinske županije u odnosu na studente iz Grada Zagreba više preferiraju *rock* ili *blues* glazbu. S obzirom na *tip naselja*, studenti iz ruralnih sredina pokazuju veću sklonost ka *heavy metal* ili *punk* te *rock* ili *blues*, a studenti iz urbanih sredina ka *hip-hop* i *jazz* glazbi. Konačno, u pogledu *tipa ličnosti*, viši stupanj ekstrovertiranosti studenata statistički je značajno pozitivno povezan s njihovim preferencijama domaće tradicijske, domaće *pop-rock* i *turbofolk*, a negativno s preferencijama *heavy metal* ili *punk* glazbe, što potvrđuje istraživanja Pavlovića i dr. (2017) te Reić Ercegovac i Dobrote (2011).

Bourdieu je u analizi povezanosti klasnih položaja i kulturnih navika u francuskom društvu utvrdio snažnu opoziciju između „visoke“ i „niske“ kulture. Govore li rezultati ovog istraživanja u prilog toj tezi? I da i ne. Izostanak povezanosti (visoko-kulturnih) glazbenih preferencija i materijalnog statusa ukazuje na slabljenje kulturnih tenzija koje svoju podlogu imaju u ekonomskom kapitalu. S druge strane, gotovo neznatna, ali i dalje sadržajno jasna

³⁸ S obzirom na to da detaljna analiza razlika i povezanosti sociodemografskih karakteristika i glazbenih preferencija studenata nadilazi okvire i ciljeve ovog rada, osvrnut ćemo se samo na najosnovnije rezultate.

povezanost obrazovanja roditelja i preferencija studenata u pogledu *jazz* i klasične glazbe, implicira da još uvijek postoje obrasci „legitimne“ glazbene konzumacije, koji svoje utemeljenje nalaze u kulturnom kapitalu. Ovo istraživanje, kao i mnoga recentna istraživanja, ukazuje na porast broja kulturnih *omnivora* (Bennett i dr., 2009), što objašnjavamo transformacijom glazbene industrije te velikim društvenim i tehnološkim promjenama koje su pogodile svijet od Bourdieuova vremena naovamo. Suvremeno (hrvatsko) društvo odlikuju masovna glazbena produkcija, raznorodna glazbena ponuda i glazbeno diferencirano slušateljstvo (Boneta i dr., 2017), a mladi su, uz veliku pomoć i poticaj informacijskih tehnologija i masovnih medija, pozvani sudjelovati u širim oblicima glazbene konzumacije.

5.3. Sličnosti u glazbenim preferencijama roditelja i studenata iz SZH-a

Drugi je specifični empirijski cilj rada bio utvrditi u kakvom su odnosu glazbene preferencije studenata iz SZH-a i glazbeni ukus njihovih roditelja. Tablica 5. prikazuje glazbeni ukus roditelja studenata.

Tablica 5.: Glazbeni ukus roditelja studenata

Glazbeni žanrovi	Frekvencije i postoci odgovora		Glazbeni žanrovi	Frekvencije i postoci odgovora	
	Otac	Majka		Otac	Majka
Strana <i>rock</i> glazba starijih izvođača	274 54,3%	221 43,8%	Domaća <i>pop</i> (zabavna) glazba starijih izvođača	196 38,8%	218 43,2%
Domaća tradicijska glazba	226 44,8%	261 51,7%	Domaća <i>pop</i> (zabavna) glazba novijih izvođača	171 33,9%	281 55,6%
<i>Hip-hop</i> glazba	3 ,6%	7 1,4%	Strana alternativna (<i>indie</i>) glazba	43 8,5%	31 6,1%
Elektronička glazba	37 7,3%	28 5,5%	<i>Jazz</i> glazba	79 15,6%	45 8,9%
Domaća i regionalna alternativna glazba	133 26,3%	105 2,8%	<i>Heavy metal</i> ili <i>punk</i> glazba	51 10,1%	25 5,0%
Klasična glazba	77 15,2%	84 16,6%	Domaća i regionalna <i>rock</i> glazba starijih izvođača	341 67,5%	320 63,4%
Strana <i>pop</i> (komercijalna) glazba	178 35,2%	247 48,9%	<i>Turbofolk</i> glazba	44 8,7%	45 8,9%

Zelenom su bojom označene frekvencije i postoci glazbenog žanra kojeg roditelji studenata najviše vole (ili su voljeli), a crvenom bojom onog kojeg najmanje vole (ili su voljeli) slušati.

Kao što možemo vidjeti, roditelji studenata najviše preferiraju domaću i regionalnu *rock* glazbu starijih izvođača (67,5% očevi; 63,4% majke), a također vole i stranu *rock* glazbu starijih izvođača (54,3% očevi; 43,8% majke) te domaću tradicijsku glazbu (44,8% očevi; 51,7% majke). Kod majki je, zanimljivo, prisutan i visok stupanj preferencija domaće *pop*

(zabavne) glazbe novijih (55,6%) i starijih (43,2%) izvođača te strane *pop* (komercijalne) glazbe (48,9%). I očevi i majke najmanje preferiraju *hip-hop* glazbu (0,6% očevi; 1,4% majke). Ranije smo spomenuli istraživanja (Holbrook i Schindler, 1989; Smith, 1994 prema ter Bogt i dr., 2011) koja su potvrdila teorijska razmatranja o tome da ljudi kroz cijeli život najviše pamte i slušaju onu glazbu koju su slušali u ranoj odrasloj dobi, tako da nas ovakvi rezultati ne iznenađuju. Naime, prosječna je dob studenta u uzorku 23,4 godine pa je za pretpostaviti da su roditelji većine njih odrastali uz bendove poput Azre, Bijelog dugmeta, The Rolling Stonesa, Queena i sl., stoga ne čudi da ih rado slušaju i danas. Također, budući da polovicu (50,1%) uzorka čine studenti sa sela ili iz manjih mjesta i gradova, za pretpostaviti je da su njihovi roditelji odrastali, odnosno da još uvijek žive u sredinama u kojima je popularna domaća tradicijska glazba (npr. folklorna glazba). S druge strane, *hip-hop* glazba, koja je kontekstualno vezana prvenstveno za SAD, predstavlja oblik izražavanja koji, kao što smo vidjeli u prošlom potpoglavlju (vidi Tablicu 3.), vrlo malo ($\bar{x} = 2,94$) odgovara čak i „suvremenim“ studentima, stoga ne čudi da je takav glazbeni žanr njihovim roditeljima potpuno stran. Zanimljivo je primijetiti da je među svim glazbenim žanrovima (izuzev *hip-hop* glazbe za koju se, zbog premalog broja slušatelja i slušateljica, nije mogao provesti test) utvrđena statistički značajna pozitivna povezanost između očeva i majki koji preferiraju pojedini žanr, što nameće pitanja o *socijalizacijskoj*³⁹ (Rentfrow i Gosling, 2003) i *emocionalnoj*⁴⁰ (Reić Ercegovac i Dobrota, 2011) dimenziji glazbe.

U prošlom smo potpoglavlju vidjeli da studenti najviše preferiraju *rock* ili *blues* te domaću *pop-rock* glazbu (vidi Tablicu 3.) što, uzevši u obzir podatke iznesene u ovom potpoglavlju, ukazuje na međugeneracijsku povezanost glazbenih preferencija studenata i njihovih roditelja. Sada ćemo istražiti može li se govoriti o statističkoj značajnosti te povezanosti. Kako bismo pojednostavili obradu, analizu i interpretaciju podataka, podatke o „sviđanju“ pojedinih glazbenih žanrova, izvorno prikupljene peterotomnim ordinalnim skalama, rekodirali smo u binarne nominalne varijable.⁴¹ Tablica 6. prikazuje rezultate χ^2 testa povezanosti odabranih glazbenih preferencija studenata i glazbenog ukusa njihovih roditelja.

³⁹ Npr. moguće je da su se otac i majka upoznali na koncertu svojeg omiljenog izvođača.

⁴⁰ Npr. moguće je da otac i majka kroz zajedničko slušanje glazbe reguliraju vlastito raspoloženje.

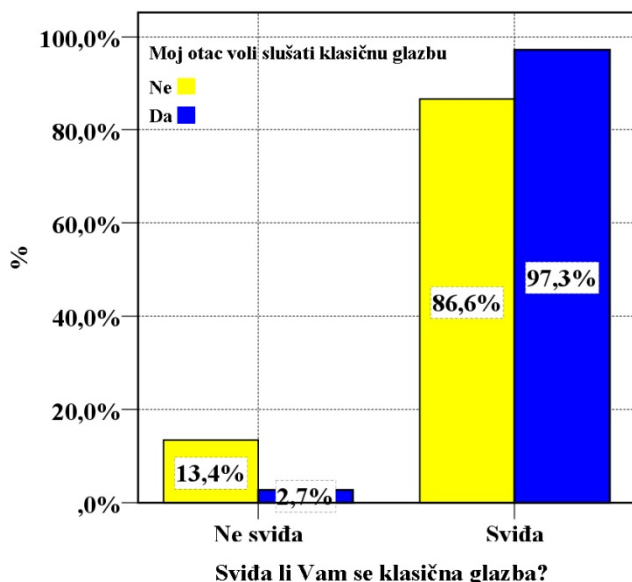
⁴¹ Oni studenti kojima se pojedini žanr »Nimalo ne sviđa« i »Ne sviđa« objedinjeni su u kategoriju »Ne sviđa«, dok su oni kojima se pojedini žanr »Sviđa« i »Jako sviđa« objedinjeni u kategoriju »Sviđa«. Studenti kojima se pojedini žanr »Niti sviđa, niti ne sviđa«, privremeno su isključeni iz analize.

Tablica 6.: Povezanost glazbenih preferencija studenata i njihovih roditelja⁴²

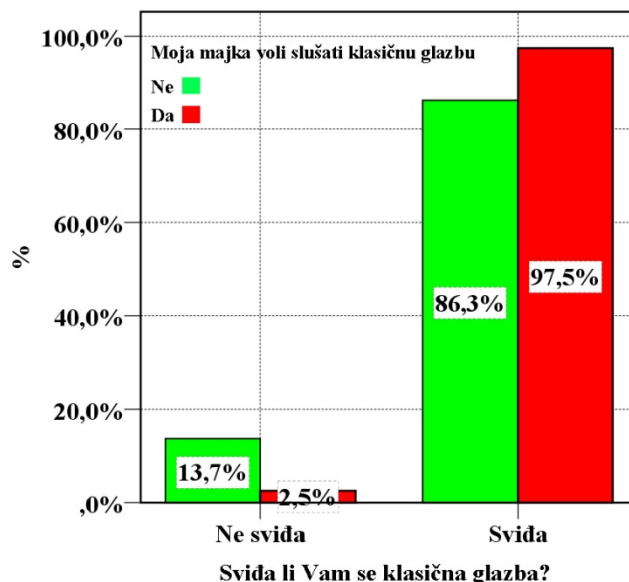
Glazbene preferencije studenata/glazbeni ukus roditelja	χ^2	df ⁴³	p	ϕ ⁴⁴	n
klasika/klasika_otac	6,71	1	,010	,13	393
klasika/klasika_majka	7,76	1	,005	,14	393
rock_blues_studentice/strani_rock_otac	16,83	1	<,001	,24	302
rock_blues_studentice/strani_rock_majka	7,35	1	,007	,16	302
rock_blues_studentice/domaći_rock_otac	7,33	1	,007	,16	302
rock_blues_studentice/domaći_rock_majka	,02	1	,894	-,01	302

Žutom su bojom označene razine statističke značajnosti testovnog statistika onih glazbenih žanrova i obiteljskih odnosa kod kojih je, na razini rizika od 1%, utvrđena stat. značajna povezanost.

Graf 1.: Odnos preferencija studenata i njihovih očeva u pogledu klasične glazbe⁴⁵

Graf 2.: Odnos preferencija studenata i njihovih majki u pogledu klasične glazbe⁴⁵

Grafovi 1. i 2. prikazuju odnos preferencija studenata i njihovih roditelja u pogledu klasične glazbe. Provedbom χ^2 testa, uz rizik od 1%, utvrdili smo da između njih postoji statistički značajna pozitivna povezanost, čime smo **potvrdili treću hipotezu vezanu za empirijski cilj rada (H₁)**. Rezultat testa proizlazi iz činjenica što gotovo svi studenti čiji roditelji preferiraju klasičnu glazbu, također preferiraju taj glazbeni žanr (97,3% kod očeva; 97,5% kod majki) te zbog toga što je više od očekivanog ($\approx 1,2\%$ više i kod očeva i kod

⁴² Tablica prikazuje podatke samo za one glazbene žanrove i obiteljske odnose koje smo, na temelju teorijskih pretpostavki i ranijih istraživanja, pretpostavili u hipotezama ovog rada.

⁴³ Stupnjevi slobode.

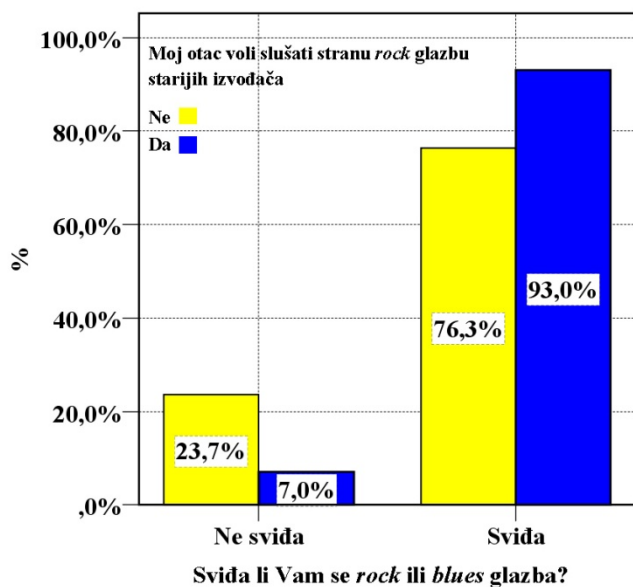
⁴⁴ Phi koeficijent povezanosti.

⁴⁵ Budući da se sljedeća hipoteza tiče povezanosti pojedinih glazbenih preferencija *studentica* i njihovih roditelja, kako ne bi došlo do zabune važno je naglasiti da se u *ovom* slučaju pod *studentima* ne misli samo na muške, već i na muške i ženske studente i studentice.

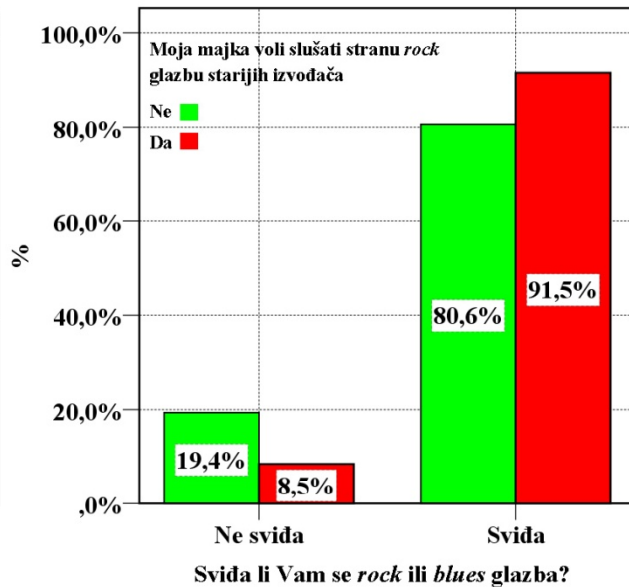
majki) onih studenata koji ne preferiraju klasičnu glazbu, dok ju istovremeno ne preferiraju ni njihovi roditelji. No, iako smo uvjetno potvrdili hipotezu o postojanju povezanosti, čime smo potvrdili rezultate ranijih istraživanja ter Bogta i dr. (2011) i Krole i dr. (2016), trebamo biti oprezni pri interpretaciji ovakvih rezultata. Naime, već je letimičnim pogledom na Grafove 1. i 2. jasno vidljivo da također postoji i velik broj studenata koji preferiraju klasičnu glazbu unatoč činjenici što ju njihovi roditelji ne preferiraju (86,6% kod očeva; 86,3% kod majki). To možemo dodatno potvrditi pogledom na iznose ϕ koeficijenata u Tablici 6., na temelju kojih zaključujemo da je ta veza zapravo neznatna, odnosno zanemariva. Iako takve koeficijente povezanosti nije smisleno interpretirati na ovaj način, spomenimo da se glazbeni ukus majki u ovom slučaju pokazao snažnijom determinantom preferencija klasične glazbe od glazbenog ukusa očeva, što potvrđuje nalaze istraživanja ter Bogta i dr. (2011) te Bonete i dr. (2017).

Nadalje, zanimali su nas malo specifičniji odnosi pa smo, vodeći se istraživanjima ter Bogta i dr. (2011) i Krole i dr. (2016) (koja potvrđuju takvu vezu), odlučili provjeriti postoji li povezanost između preferencija *studentica* i njihovih roditelja u pogledu *rock* i *blues* glazbe, odnosno sličnih glazbenih žanrova – strane *rock* glazbe starijih izvođača te domaće i regionalne *rock* glazbe starijih izvođača. Rezultati tih odnosa prikazani su Grafovima 3. - 6.

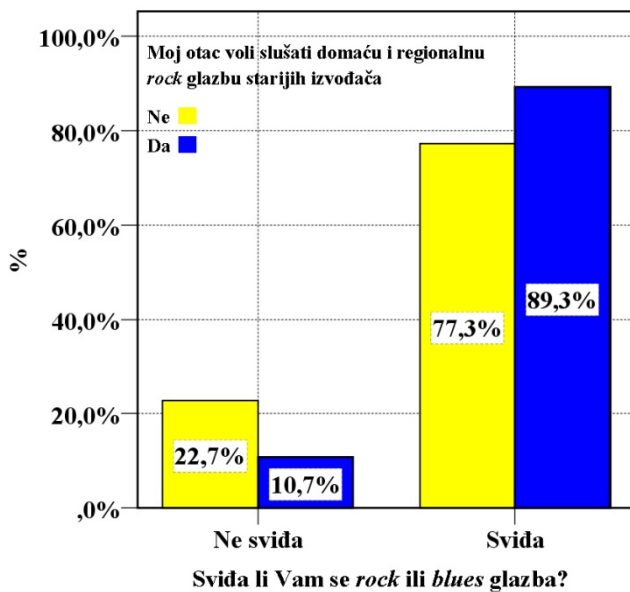
Graf 3.: Odnos preferencija studentica i njihovih očeva u pogledu *rock* ili *blues* glazbe

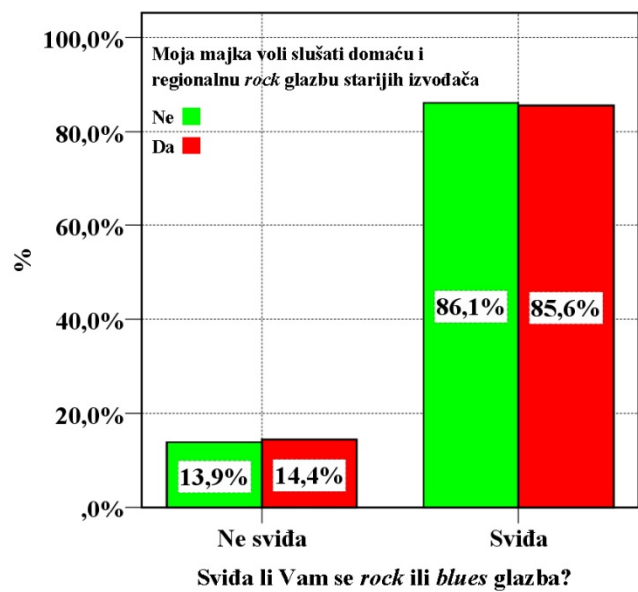
Graf 4.: Odnos preferencija studentica i njihovih majki u pogledu *rock* ili *blues* glazbe

Graf 5.: Odnos preferencija studentica i njihovih očeva u pogledu *rock* ili *blues* glazbe

Graf 6.: Odnos preferencija studentica i njihovih majki u pogledu *rock* ili *blues* glazbe

Provedbom χ^2 testa, uz rizik od 1%, utvrdili smo da u 3 od 4 kombinacije (vidi Grafove 3. - 6.) postoji statistički značajna povezanost, koja je čak nešto izraženija (iako i dalje vrlo slaba) nego u slučaju klasične glazbe (vidi Tablicu 6.). Ipak, takva veza nije utvrđena u slučaju majki koje vole slušati domaću i regionalnu *rock* glazbu starijih izvođača, što je jasno vidljivo već iz Grafa 6., te smo stoga **odbacili četvrtu hipotezu vezanu za empirijski cilj rada (H_1)**. Glazbeni ukus majki u ovom se slučaju nije pokazao snažnijom determinantom glazbenih preferencija, kao što je bio slučaj u ranijim istraživanjima.

Možemo li, na temelju ovih rezultata, govoriti o međugeneracijskoj transmisiji glazbenog ukusa, odnosno kulturnog kapitala s roditelja na studente? Smatramo da možemo. Bez obzira na vrlo niske iznose koeficijenata povezanosti, pozitivna veza ipak je utvrđena (izuzev zanemarive negativne povezanosti preferiranja *rock* ili *blues* glazbe studentica i njihovih majki koje preferiraju domaću i regionalnu *rock* glazbu starijih izvođača); nije se, primjerice, ispostavila (visoka) negativna povezanost. Iako zbog generacijskih razlika ne treba ustrajati (iako ni to nije isključeno) na traženju podudarnosti u pogledu preferiranja konkretnih bendova i izvođača, očito je da roditeljski glazbeni ukus *usmjerava* glazbene preferencije njihove djece ka određenim glazbenim stilovima. U ranoj fazi izgradnje (glazbenog) identiteta ne treba, dakle, još uvijek zanemariti utjecaj obiteljske socijalizacije, što ide u prilog Bourdieuovim tezama.

5.4. Glazbeni stereotipi studenata iz SZH-a

Posljednji je specifični empirijski cilj rada bio utvrditi kako studenti iz SZH-a percipiraju ljubitelje pojedinih glazbenih žanrova. Tablica 7. prikazuje stereotipe u pogledu odabranih sociopsiholoških karakteristika.

Tablica 7.: Stereotipi spram osoba koje slušaju i odlaze na koncerte pojedinih glazbenih žanrova

Glazbeni žanrovi	Frekvencije i postoci odgovora										n
	Bogata osoba	Siromašna osoba	Više obrazovana osoba	Manje obrazovana osoba	Introvertirana osoba	Ekstrovertirana osoba	Emocionalno stabilna osoba	Emocionalno nestabilna osoba	Savjesna osoba	Nesavjesna osoba	
Klasična glazba	206 45,6%	4 ,9%	415 91,8%	4 ,9%	153 33,8%	40 8,8%	185 40,9%	22 4,9%	212 46,9%	2 ,4%	452
Elektronička glazba	79 21,0%	16 4,2%	45 11,9%	65 17,2%	26 6,9%	288 76,4%	53 14,1%	109 28,9%	33 8,8%	77 20,4%	377
Heavy metal ili punk glazba	16 4,6%	65 18,7%	81 23,3%	58 16,7%	136 39,1%	121 34,8%	57 16,4%	161 46,3%	67 19,3%	78 22,4%	348
Domaća tradicijska glazba	35 11,6%	69 22,9%	66 21,9%	128 42,5%	34 11,3%	125 41,5%	114 37,9%	32 10,6%	124 41,2%	23 7,6%	301
Domaća i regionalna alternativna glazba	29 10,7%	57 21,0%	102 37,5%	53 19,5%	70 25,7%	118 43,4%	84 30,9%	59 21,7%	79 29,0%	28 10,3%	272
Hip-hop glazba	41 13,1%	71 22,8%	38 12,2%	111 35,6%	41 13,1%	184 59,0%	45 14,4%	91 29,2%	51 16,3%	63 20,2%	312
Strana alternativna (indie) glazba	50 16,6%	41 13,6%	122 40,5%	33 11,0%	155 51,5%	62 20,6%	75 24,9%	118 39,2%	77 25,6%	23 7,6%	301
Jazz glazba	169 43,7%	15 3,9%	330 85,3%	10 2,6%	131 33,9%	48 12,4%	165 42,6%	29 7,5%	151 39,0%	6 1,6%	387
Domaća pop-rock glazba	47 16,8%	66 23,6%	70 25,0%	78 27,9%	42 15,0%	174 62,1%	118 42,1%	44 15,7%	85 30,4%	30 10,7%	280
Rock ili blues glazba	68 22,5%	46 15,2%	166 55,0%	31 10,3%	89 29,5%	118 39,1%	142 47,0%	55 18,2%	111 36,8%	18 6,0%	302
Strana pop (komercijalna) glazba	98 34,0%	38 13,2%	58 20,1%	102 35,4%	31 10,8%	184 63,9%	91 31,6%	59 20,5%	66 22,9%	52 18,1%	288
Turbofolk glazba	74 19,1%	104 26,8%	25 6,4%	296 76,3%	15 3,9%	192 49,5%	37 9,5%	194 50,0%	20 5,2%	194 50,0%	388

Zelenom su bojom označene frekvencije i postoci sociopsiholoških karakteristika koje su studenti u najvećoj mjeri povezali s ljubiteljima pojedinih glazbenih žanrova, a narančastom bojom one koje su povezali u velikoj mjeri.

Kao što možemo vidjeti, od ukupnog broja studenata (n = 505) najviše njih (n = 452) ima stereotipe spram ljubitelja klasične, a najmanje njih spram ljubitelja domaće i regionalne alternativne glazbe (n = 272). Najveći broj studenata ljubitelje klasične glazbe percipira kao više obrazovane (91,8%), a u znatnoj mjeri i kao savjesne (46,9%), bogate (45,6%) i emocionalno stabilne osobe (40,9%), što je sukladno rezultatima istraživanja Rentfrowa i

Goslinga (2007) te Rentfrowa i dr. (2009). O ljubiteljima elektroničke glazbe dominantan je stereotip da se radi o ekstrovertiranim osobama (76,4%), što je također sukladno nalazima Rentfrowa i dr. (2009). Ljubitelje *heavy metal* ili *punk* glazbe najviše se doživljava emocionalno nestabilnima (46,3%), introvertiranima (39,1%) i ekstrovertiranima (34,8%), što odgovara nalazima Fried (2003). Ljubitelje domaće tradicijske glazbe podjednako se percipira manje obrazovanima (42,5%), ekstrovertiranima (41,5%) i savjesnima (41,2%), ali i emocionalno stabilnima (37,9%). Ljubitelje domaće i regionalne alternativne glazbe percipira se kao ekstrovertirane (43,4%), ali i više obrazovane osobe (37,5%), dok se ljubitelje strane alternativne (*indie*) glazbe percipira kao introvertirane (51,5%) i više obrazovane (40,5%), ali i emocionalno nestabilne osobe (39,2%). Ljubitelje *hip-hop* glazbe studenti doživljavaju kao ekstrovertirane (59,0%), manje obrazovane (35,6%) i emocionalno nestabilne osobe (29,2%), što potvrđuje istraživanja Fried (2003), Rentfrowa i Goslinga (2007) te Rentfrowa i dr. (2009). Ljubitelje *jazza*, slično kao i u slučaju klasične glazbe, smatra se više obrazovanima (85,3%), bogatima (43,7%), emocionalno stabilnima (42,6%) i savjesnima (39,0%). Zanimljivo je da se ljubitelje ovog žanra više percipira introvertiranima (33,9%), nego ekstrovertiranima (samo 12,4%), što je u suprotnosti s nalazima istraživanja Rentfrowa i dr. (2009), u kojem su ljubitelji ovakvog tipa glazbe dominantno percipirani kao ekstroverti. Nalazi za *rock* ili *blues* glazbu potvrđuju ranija istraživanja Goslinga (2007) i Rentfrowa i Goslinga (2007) utoliko što studenti ljubitelje takve vrste glazbe percipiraju kao više obrazovane (55,0%) i ekstrovertirane (39,1%), a opovrgavaju utoliko što ih se percipira kao emocionalno stabilne (47,0%) i savjesne (36,8%), a ne emocionalno nestabilne i nesavjesne osobe, kao što je bio slučaj u ranijim istraživanjima. Ljubitelje domaće *pop-rock* glazbe percipira se kao ekstrovertirane (62,1%), emocionalno stabilne (42,1%) i savjesne (30,4%) osobe, a ljubitelje strane *pop* (komercijalne) glazbe također kao ekstrovertirane (63,9%), ali i manje obrazovane (35,4%) i bogate (34,0%) osobe. Ovi su nalazi u skladu s nalazima Rentfrowa i dr. (2009), uz iznimku što u ovom slučaju studenti ljubitelje strane *pop* (komercijalne) glazbe percipiraju kao bogate osobe, dok su u ranijem istraživanju ljubitelji takve glazbe svrstavani u nižu srednju klasu. Takav nalaz podsjeća nas na općenitu važnost uvažavanja socioekonomskog konteksta u kojem se kulturni oblici, poput slušanja glazbe, odvijaju. Konačno, ljubitelje *turbofolka* studenti dominantno percipiraju kao manje obrazovane (76,3%) te podjednako emocionalno nestabilne (50,0%), nesavjesne (50,0%) i ekstrovertirane (49,5%) osobe. Općenito gledano, može se zaključiti da studenti najpozitivnije stereotipe povezuju s ljubiteljima klasične i *jazz*, a najnegativnije sa slušateljima *hip-hop* i *turbofolk* glazbe.

Iako u konzultiranoj teorijskoj i empirijskoj literaturi nismo naišli na autore koji su se detaljnije bavili povezanošću sociodemografskih karakteristika i stereotipa na području glazbe, odlučili smo samoinicijativno testirati neke od tih veza. Tablica 8. prikazuje rezultate χ^2 testa povezanosti stereotipa spram osoba koje slušaju ili odlaze na koncerte pojedinih glazbenih žanrova, s obzirom na tip naselja u kojem su studenti proveli najveći dio svog života i njihovo mjesto studiranja.

Tablica 8.: Stereotipi studenata s obzirom na tip naselja u kojem su proveli najveći dio svog života i mjesto u kojem studiraju⁴⁶

Tip naselja/mjesto studiranja⁴⁷	Prema kome imaju predrasude?	Kako ih percipiraju?	χ^2	df	p	ϕ	n
grad	<i>metal_punk</i>	siromašni	5,16	1	,023	,13	327
selo	<i>metal_punk</i>	emoc. stab.	5,48	1	,019	,13	327
grad	domaća_tradicijska	emoc. nestab.	4,62	1	,032	,12	327
grad	domaća_alternativna	siromašni	5,50	1	,019	,13	327
grad	domaća_alternativna	više. obraz.	6,24	1	,012	,14	327
grad	strana_alternativna	introvertirani	4,47	1	,035	,12	327
grad	<i>jazz</i>	više. obraz.	5,65	1	,017	,13	327
grad	<i>jazz</i>	introvertirani	4,44	1	,035	,12	327
UNIZG	elektronička	ekstrovertirani	15,41	1	< ,001	,18	505
UNIZG	domaća_alternativna	siromašni	4,35	1	,037	,09	505
UNIZG	domaća_alternativna	ekstrovertirani	5,74	1	,017	,11	505
UNIZG	domaća_alternativna	emoc. nestab.	4,91	1	,027	,10	505
drugo	domaća_alternativna	savjesni	3,86	1	,049	,09	505
UNIZG	<i>hip-hop</i>	ekstrovertirani	6,12	1	,013	,11	505
UNIZG	strana_alternativna	introvertirani	7,43	1	,006	,12	505
UNIZG	<i>jazz</i>	više. obraz.	4,30	1	,038	,09	505
UNIZG	domaća_pop-rock	ekstrovertirani	6,79	1	,009	,12	505
drugo	domaća_pop-rock	savjesni	6,68	1	,010	,12	505
UNIZG	<i>rock_blues</i>	ekstrovertirani	4,64	1	,031	,10	505
UNIZG	strana_pop	ekstrovertirani	11,05	1	,001	,15	505
UNIZG	<i>turbofolk</i>	ekstrovertirani	12,34	1	< ,001	,16	505

Žutom su bojom označene razine statističke značajnosti testovnog statistika onih glazbenih žanrova, stereotipa, tipa naselja i mjesta studiranja kod kojih je, na razini rizika od 1% ili 5%, utvrđena statistički značajna povezanost.

⁴⁶ Tablica prikazuje podatke samo za one glazbene žanrove i stereotipe za koje je utvrđena statistički značajna povezanost s tipom naselja u kojem su studenti proveli najveći dio svog života, odnosno s njihovim mjestom studiranja.

⁴⁷ Kako bismo pojednostavili obradu, analizu i interpretaciju podataka, varijablu *tip naselja u kojem su studenti proveli najveći dio svog života* rekodirali smo tako da smo studente iz »Predgrađa ili s ruba velikog grada« te iz »Velikog grada ili regionalnog centra« objedinili u kategoriju »Grad«, kako bismo ih usporedili s onima sa »Sela ili iz manjeg mjesta«. Ostali studenti privremeno su isključeni iz analize.

Provedbom χ^2 testa, uz rizik od 5%, utvrdili smo da postoji statistički značajna povezanost između tipa naselja u kojem su studenti proveli najveći dio svog života i njihovih stereotipa spram (ljubitelja) pojedinih glazbenih žanrova, čime smo **potvrdili petu hipotezu vezanu za empirijski cilj rada (H_1)**. Iako je povezanost utvrđena za samo 8 od 120 mogućih kombinacija glazbenih žanrova i stereotipa te je neznatnog, odnosno zanemarivog iznosa (ϕ koeficijenti iznose od 0,12 do 0,14), zanimljivo je primijetiti da su u 7 od 8 slučajeva izraženije stereotipe, kako one pozitivne, tako one negativne, iskazali studenti koji dolaze iz urbanih sredina. Nadalje, provedbom χ^2 testa, uz rizik od 1% do 5%, utvrdili smo da postoji statistički značajna povezanost između mjesta studiranja i stereotipa koje studenti imaju spram (ljubitelja) pojedinih glazbenih žanrova, čime smo **odbacili posljednju, šestu hipotezu vezanu za empirijski cilj rada (H_0)**. Iako je povezanost, kao i u slučaju tipa naselja, utvrđena na malom broju kombinacija (13 od 120) te su ϕ koeficijenti ponovo zanemarivih iznosa (od 0,09 do 0,18), zanimljivo je primijetiti da su u 11 od 13 slučajeva izraženije stereotipe iskazali studenti koji studiraju na UNIZG-u, kao i da su u 8 od 13 slučajeva ti stereotipi bili vezani za tip ličnosti (introvertiranost i ekstrovertiranost) osoba koje slušaju i odlaze na koncerte pojedinih glazbenih žanrova, što ukazuje na konzistentnost glazbeno-žanrovskih stereotipa spram ljubitelja pojedinih žanrova, posebno u pogledu njihovih psiholoških odrednica (Rentfrow i dr., 2009).

Ranija su istraživanja pokazala da ljudi često imaju normativna uvjerenja o fizičkim, psihološkim i vrijednosnim karakteristikama ljubitelja pojedinih glazbenih žanrova (Rentfrow i Gosling, 2007), a to potvrđuju i rezultati ovog istraživanja. Izraženi pozitivni stereotipi spram (ljubitelja) klasične i jazz, a negativni spram *turbofolk* i *hip-hop* glazbe, impliciraju da su kod studenata u određenoj mjeri još uvijek prisutne kulturne opozicije i tenzije (Lindell i Hovden, 2017), odnosno da granice između „visoke“ i „niske“ kulture (barem u pogledu glazbe) još uvijek nisu u potpunosti izbljedjele. Iako, kao što smo vidjeli u potpoglavlju 5.2., izravna veza između materijalnog statusa i glazbenih preferencija kod samih studenata nije potvrđena, rezultati ovog potpoglavlja jasno ukazuju da oni posjeduju određene *utjelovljene pretpostavke* koje idu u prilog Bourdieuovoj teoriji homologije o povezanosti klasne osnove i kulturnog (glazbenog) ukusa (Bourdieu, 1979 prema Krolo i dr., 2016), a koje imaju i praktične implikacije ako i kada ih studenti koriste za jačanje simboličkih granica između sebe i drugih (Bryson, 1996), odnosno kao osnovu za društveno isključivanje.

6. ZAKLJUČAK

Predstavljeno istraživanje u konceptualnom, metodološkom i empirijskom pogledu pruža uvid u aspekte glazbene konzumacije mladih u Hrvatskoj kroz prizmu koncepta (utjelovljenog) kulturnog kapitala Pierrea Bourdieua. Primjenom konceptualno utemeljenih instrumenata za mjerenje glazbene konzumacije ostvarili smo sve ciljeve postavljene u radu: utvrdili smo *dimenzionalnost* instrumenta za mjerenje glazbenih preferencija, *glazbene preferencije* studenata iz SZH-a, te u kojoj su mjeri one posljedica *transmisije* glazbenog ukusa s njihovih roditelja, i njihovu *percepciju* (ljubitelja) pojedinih glazbenih žanrova.

Glavni nalazi pokazuju da metrijske karakteristike instrumenta glazbenih preferencija u manjoj mjeri odstupaju od onih utvrđenih u ranijem istraživanju Tonković i dr. (2014). Nadalje, kod studenata iz SZH-a uočen je širok raspon glazbenih preferencija – najviši stupanj preferencija pokazuju prema *rock* ili *blues* te domaćoj *pop-rock*, dok uvjerljivo najmanje preferiraju *turbofolk* glazbu. Također, utvrđene su i razlike s obzirom na socioekonomske i sociodemografske odrednice, a najvažniji je nalaz taj da su glazbene preferencije neovisne o materijalnom statusu, dok svoje utjelovljenje još uvijek pronalaze u stupnju obrazovanja (roditelja). Nadalje, utvrđena je pozitivna veza između studenata i njihovih roditelja u pogledu slušanja pojedinih glazbenih žanrova (konkretno klasične te *rock* ili *blues* glazbe), što ukazuje na to da roditeljski glazbeni ukus usmjerava glazbene preferencije njihove djece ka određenim glazbenim stilovima. Utvrdili smo i da su kod studenata u određenoj mjeri još uvijek prisutne kulturne tenzije koje se očituju kroz izražene pozitivne stereotipe spram (ljubitelja) klasične i *jazz*, a negativne spram *turbofolk* i *hip-hop* glazbe. Konačno, ispostavilo se da studenti iz urbanih sredina općenito imaju izraženije stereotipe kao i studenti koji studiraju na UNIZG-u, koji u većoj mjeri procjenjuju ljubitelje pojedinih glazbenih žanrova s obzirom na njihov tip ličnosti.

Rezultati ovog istraživanja u velikoj mjeri potvrđuju konceptualne pretpostavke i empirijske nalaze drugih (suvremenih) autora na koje smo se referirali kroz rad. Iako se kod studenata, u pogledu stereotipa spram (ljubitelja) pojedinih glazbenih žanrova, još uvijek mogu uočiti utjelovljene pretpostavke koje su na tragu Bourdieuove *teorije homologije* (o povezanosti klasne osnove i kulturnog ukusa), izostanak povezanosti materijalnog statusa i glazbenih preferencija implicira da praksa više ide u prilog *tezi o individualizaciji*, odnosno da se „visoka“ kultura više ne legitimira onako kako to opisuje Bourdieu jer umjesto klase na preferencije utječu drugi uvjeti. Rezultati također idu u prilog *teoriji o opreci omnivora i*

univora – studenti, zasigurno potpomognuti dostupnošću sadržaja i promjenama na području glazbene proizvodnje, sudjeluju u širokim oblicima glazbene konzumacije, što upućuje na potrebu redefiniranja strogih razgraničenja i kulturnih hijerarhija te uvažavanje pojave novih (hibridnih) kulturnih formi.

Istraživanje ima i određena ograničenja, odnosno nedostatke. Prvi se problem tiče (ne)reprezentativnosti uzorka. Naime, istraživanje je bilo usmjereno na mlade i obrazovane pojedince iz jedne hrvatske regije, što uvelike sužava populaciju na koju se dobiveni rezultati mogu generalizirati. Problem vidimo i u izraženoj nadzastupljenosti pojedinih skupina – gotovo tri četvrtine uzorka čine studentice, kao i studenti koji studiraju na UNIZG-u, a gotovo dvije trećine čine studenti s društvenog ili humanističkog područja studiranja. Nadalje, budući da u anketnom upitniku glazbeni žanrovi nisu bili pobliže definirani osim preko reprezentativnih izvođača pojedinog žanra, ostavljamo mogućnost da su studenti krivo procijenili žanrove s kojima nisu toliko upoznati, da su procjenjivali reprezentativne izvođače pojedinog žanra iako im je eksplicitno naglašeno da to ne čine, a također je moguće i da smo *mi* pojedine izvođače povezali s krivim žanrovima, budući da je u pojedinim slučajevima bilo teško povući žanrovske granice. Konačno, potencijalni je problem taj da su studenti krivo procijenili kakvu glazbu slušaju njihovi roditelji, kao i da nije bio ponuđen dovoljan broj stereotipa s kojima bi mogli povezati ljubitelje pojedinih žanrova, odnosno što pitanje nije bilo otvorenog tipa kako bi studenti mogli samostalno iznijeti svoje percepcije, bez našeg usmjeravanja.

No, smatramo da ovo istraživanje nosi i vrijedne doprinose. Ciljajući mlađu populaciju, kojoj je glazba jedan od ključnih medija (samo)izražavanja, kao i sredstvo socijalizacije, formiranja osobnog i društvenog identiteta te stereotipa o drugima, a s obzirom na porast važnosti kulture u oblikovanju i društvenom pozicioniranju mladih, smatramo da smo ovim istraživanjem pružili empirijski doprinos razumijevanju uloge glazbe u spomenutim procesima u (Sjeverozapadnoj) Hrvatskoj. Prijedlog za daljnja istraživanja vidimo u uspostavljanju jasnijih konceptualnih veza koje stoje u pozadini aspekata glazbene konzumacije, produblivanju nalaza kvalitativnim metodama i tehnikama te istraživanju na nacionalno reprezentativnom uzorku koji će obuhvatiti pripadnike širih sociodemografskih pozadina.

8. LITERATURA

8.1. Znanstveni radovi i knjige

- Bennett, Tony; Savage, Mike; Silva, Elizabeth; Warde, Alan; Gayo Cal, Modesto; Wright, David (2009) *Culture, Class, Distinction*. London and New York: Routledge.
- Boneta, Željko; Čamber Tambolaš, Akvilina; Ivković, Željka (2017) Oblici roditeljskoga glazbenog kulturnog kapitala i glazbena socijalizacija djece rane i predškolske dobi. *Revija za sociologiju*, 47(1): 5-36.
- Bonneville Roussy, Arielle; Stillwell, David; Kosinski, Michal; Rust, John (2017) Age Trends in Musical Preferences in Adulthood: I. Conceptualization and Empirical Investigation. *Musicae Scientiae*, 21(4): 1-21.
- Brđanović, Davor (2014) Glazbene preferencije učenika srednje glazbene škole. *Napredak*, 154(1-2): 47-64.
- Bryson, Bethany (1996) 'Anything but Heavy Metal': Symbolic Exclusion and Musical Dislikes. *American Sociological Review*, 61(5): 884-899.
- Calhoun, Craig; Gerteis, Joseph; Moody, James; Plaff, Steven; Virk, Indermohan (2007) *Contemporary Sociological Theory 3rd Edition*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Cvetičanin, Predrag; Popescu, Mihaela (2011) The Art of Making Classes in Serbia: Another Particular Case of the Possible. *Poetics*, 39(6): 444-468.
- Cvetičanin, Predrag; Nedeljković, Jasmina; Krstić, Nemanja (2012) The Cultural Map of Serbia or the Reconstruction of the Field of Cultural Practices in Serbia. U: Predrag Cvetičanin (ur.), *Social and Cultural Capital in Serbia* (str. 71-96). Niš: Centre for Empirical Cultural Studies of South-East Europe.
- Čulig, Benjamin; Kufrin, Krešimir; Landripet, Ivan (2007) *EU +? - : odnos građana Hrvatske prema pridruživanju Republike Hrvatske Europskoj uniji*. Zagreb: FF-Press.
- Dobrota, Snježana; Maslov, Matea (2015) Glazbene preferencije učenika prema narodnoj glazbi. *Metodički ogledi*, 22(1): 9-22.
- Fanuko, Nenad (2008) Kulturni kapital i simbolička moć: tri aspekta Bourdieuove teorije ideologije. *Školski vjesnik*, 57(1-2): 7-41.
- Fox, William S.; Williams, James D. (1974) Political Orientation and Music Preferences among College Students. *The Public Opinion Quarterly*, 38(3): 352-371.
- Fried, Carrie B. (2003) Stereotypes of Music Fans: Are Rap and Heavy Metal Fans a Danger to Themselves or Others? *Journal of Media Psychology*, 8(3): 1-27.

- Gardikiotis, Antonis; Baltzis, Alexandros (2010) 'Rock Music for Myself and Justice to the World!': Musical Identity, Values and Music Preferences. *Psychology of Music*, 40(2): 143-163.
- Georgievski, Petre; Žoglev, Zlatko (2014) Uloga kulture u formiranju osobnog i društvenog identiteta u procesu socijalizacije. *Godišnjak Titius*, 6-7(6-7): 517-528.
- Gürgen, Elif T. (2015) Musical Preference and Music Education: Musical Preferences of Turkish University Students and Their Levels in Genre Identification. *International Journal of Music Education*, 34(4): 1-13.
- Hargrave, Andrea M.; Livingstone, Sonia (2006) *Harm and Offence in Media Content: A Review of the Evidence*. Bristol: Intellect.
- Ilišin, Vlasta; Radin, Furio (2007) Mladi u suvremenom hrvatskom društvu. U: Vlasta Ilišin i Furio Radin (ur.), *Mladi: problem ili resurs* (str. 13-39). Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
- Kingston, Paul W. (2001) The Unfulfilled Promise of Cultural Capital Theory. *Sociology of Education*, 74: 88-99.
- Krolo, Krešimir; Marčić, Sven; Tonković, Željka (2016) Roditeljski kulturni kapital kao odrednica kulturnih preferencija mladih. *Društvena istraživanja*, 25(3): 329-351.
- Lindell, Johan (2015) Bourdieusian Media Studies: Returning Social Theory to Old and New Media. *Distinktion*, 16(3): 362-377.
- Lindell, Johan; Hovden, Jan F. (2017) Distinctions in the Media Welfare State: Audience Fragmentation in Post-Egalitarian Sweden. *Media, Culture & Society*, 40(5): 639-655.
- Mishra, Suman (2014) Doing Survey Research in Media Studies. U: Fabienne Darling Wolf (ur.), *The International Encyclopedia of Media Studies: Research Methods in Media Studies* (str. 89-112). Oxford: Blackwell Publishing.
- North, Adrian C.; Hargreaves, David J. (2007) Lifestyle Correlates of Musical Preference: 2. Media, Leisure, Time and Music. *Psychology of Music*, 35(2): 179-200.
- Pavlović, Tomislav; Benković, Tena; Wertag, Anja (2017) Povezanost glazbenih preferencija s osobnim vrijednostima te crtama ličnosti. *Društvena istraživanja*, 26(3): 405-427.
- Prieur, Annick; Savage, Mike (2011) Updating Cultural Capital Theory: A Discussion Based on Studies in Denmark and in Britain. *Poetics*, 39(6): 566-580.
- Puzić, Saša (2009) Habitus, kulturni kapital i sociološko utemeljenje interkulturalnog obrazovanja. *Sociologija i prostor*, 47(3): 263-283.

- Reić Ercegovac, Ina; Dobrota, Snježana (2011) Povezanost između glazbenih preferencija, sociodemografskih značajki i osobina ličnosti iz petfaktorskoga modela. *Psihologijske teme*, 20(1): 47-66.
- Rentfrow, Peter J.; Gosling, Samuel D. (2003) The Do Re Mi's of Everyday Life: The Structure and Personality Correlates of Music Preferences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(6): 1236-1256.
- Rentfrow, Peter J.; Gosling, Samuel D. (2007) The Content and Validity of Music-Genre Stereotypes among College Students. *Society for Education, Music and Psychology Research*, 35(2): 306-326.
- Rentfrow, Peter J.; McDonald, Jennifer, A.; Oldmeadow, Julian A. (2009) You are What You Listen to: Young People's Stereotypes about Music Fans. *Group Processes & Intergroup Relations*, 12(3): 329-344.
- Roy, William G.; Dowd, Timothy J. (2010) What is Sociological about Music? *Annual Review of Sociology*, 36, 183-203.
- Savage, Mike; Devine, Fiona; Cunningham, Niall; Taylor, Mark; Li, Yaojun; Hjellbrekke, Johs; Le Roux, Brigitte; Friedman, Sam; Miles, Andrew (2013) A New Model of Social Class? Findings from the BBC's Great British Class Survey Experiment. *Sociology*, 47(2): 219-250.
- Schrøder, Kim; Drotner, Kirsten; Kline, Steve; Murray, Catherine (2003) *Researching Audiences: A Practical Guide to Methods in Media Audiences Analysis*. London: Arnold Publication.
- Šiber, Ivan (2003) *Politički marketing*. Zagreb: Politička kultura.
- Ter Bogt, Tom F. M.; Delsing, Marc J. M. H.; Van Zalk, Maarten; Christenson, Peter G.; Meeus, Wim H. J. (2011) Intergenerational Continuity of Taste: Parental and Adolescent Music Preferences, *Social Forces*, 90(1): 297-319.
- Tonković, Željka; Krolo, Krešimir; Marčelić, Sven (2014) Kulturna potrošnja i glazbene preferencije mladih: razvoj tipologije na primjeru Zadra. *Revija za sociologiju*, 44(3): 287-315.
- Tonković, Željka; Marčelić, Sven; Krolo, Krešimir (2017) Kulturna potrošnja, društvene nejednakosti i regionalne razlike: istraživanje Eurobarometra u Hrvatskoj 2013. godine. *Sociologija i prostor*, 55(2): 187-208.

8.2. Elektronski izvori

Hrvatska statistička područja (2005) *Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske*.
<https://www.dzs.hr/> (pristupljeno 25. veljače 2019.)

Metodologija nacionalne standardne klasifikacije obrazovanja (2001) *Narodne novine*,
105/01. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_11_105_1734.html
(pristupljeno 2. ožujka 2019.)

Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama (2009) *Narodne novine*,
118/09. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_09_118_2929.html
(pristupljeno 2. ožujka 2019.)

Zakon o Hrvatskom klasifikacijskom okviru (2013) *Narodne novine*, 22/13.
<https://www.zakon.hr/z/566/Zakon-o-Hrvatskom-kvalifikacijskom-okviru> (pristupljeno
2. ožujka 2019.)

9. SAŽETAK

Filip Trbojević

Kulturni kapital mladih: aspekti glazbene konzumacije studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske

U radu se teorijski, metodološki i empirijski, metodom online ankete na prigodnom uzorku (N = 505), istražuju tri aspekta glazbene konzumacije studenata Sjeverozapadne Hrvatske: njihove glazbene preferencije, u kojoj su mjeri one posljedica transmisije glazbenog ukusa s njihovih roditelja te njihova percepcija (ljubitelja) pojedinih glazbenih žanrova, oslanjajući se pritom na koncept kulturnog kapitala Pierrea Bourdieua. Rezultati pokazuju da metrijske karakteristike instrumenta za mjerenje glazbenih preferencija u manjoj mjeri odstupaju od onih utvrđenih u ranijem istraživanju. Nadalje, studenti najviši stupanj preferencija pokazuju spram rock ili blues te domaće pop-rock, dok uvjerljivo najmanje preferiraju turbofolk glazbu. Utvrđene su i razlike s obzirom na socioekonomske i sociodemografske odrednice, a najvažniji je nalaz taj da su glazbene preferencije studenata neovisne o njihovom materijalnom statusu. Zatim, utvrđena je pozitivna veza između studenata i njihovih roditelja u pogledu slušanja klasične te rock ili blues glazbe, što ukazuje na to da roditeljski glazbeni ukus usmjerava glazbene preferencije njihove djece ka određenim glazbenim stilovima. Konačno, kod studenata je utvrđena prisutnost pozitivnih stereotipa spram (ljubitelja) klasične i jazz, a negativnih spram turbofolk i hip-hop glazbe. Također, ispostavilo se da studenti iz urbanih sredina općenito imaju izraženije stereotipe, a da oni koji studiraju na Sveučilištu u Zagrebu u većoj mjeri procjenjuju ljubitelje pojedinih glazbenih žanrova s obzirom na njihov tip личности. Rezultati istraživanja upućuju na pojavu novih (hibridnih) kulturnih formi, na potrebu redefiniciranja strogih razgraničenja i kulturnih hijerarhija koje se temelje na ideji „visoke“ kulture, kao i na uvažavanje da se međusobna dinamika ekonomskog i kulturnog kapitala mijenja.

Ključne riječi: glazbena konzumacija, glazbene preferencije, kulturni kapital, stereotipi, transmisija

10. SUMMARY

Filip Trbojević

Cultural Capital of Young Adults: Aspects of Music Consumption by Students of Northwestern Croatia

Theoretically, methodologically and empirically, using the online survey method with an appropriate sample (N = 505), the paper investigates three aspects of music consumption by students of Northwestern Croatia – their musical preferences, to which extent these preferences result from transmission of their parents' musical taste and their perception of certain music genres (and lovers of those genres). In investigating the aforementioned aspects, the paper relies on Pierre Bourdieu's concept of cultural capital. The results show that the metric characteristics of the instrument measuring musical preferences slightly deviate from those found in a previous study. Furthermore, students express most preferences for rock music or the blues, as well as domestic pop-rock music, while turbo-folk is arguably the least preferred genre. Differences were also found regarding socio-economic and socio-demographic characteristics, and the most important findings are those showing that the students' musical preferences are independent of their economic status. Moreover, when it comes to listening classical music, rock music or the blues, a positive correlation between students and their parents was found, which indicates that the parents' musical taste directs their children's musical preferences towards certain musical styles. Finally, the study revealed students' positive stereotypes about classical and jazz music and its lovers as well as negative stereotypes about turbo-folk and hip-hop music. It also turned out that students from urban centres generally show more expressed stereotypes, while those studying at University of Zagreb to a greater extent judge lovers of certain music genres according to their personality type. The results of the study point to the emergence of new (hybrid) cultural forms, the need to redefine the strict demarcations and cultural hierarchies based on the idea of 'high culture' as well as the need to acknowledge the fact that the mutual dynamics of economic and cultural capital are changing.

Key words: *cultural capital, music consumption, music preferences, stereotypes, transmission*

Prilozi

Prilog 1.: Anketni upitnik korišten u istraživanju

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Poštovani(a),

pred Vama se nalazi anketni upitnik kojim, u sklopu diplomskog rada, želim utvrditi **određene aspekte glazbene konzumacije studenata iz Sjeverozapadne Hrvatske.**

Vaše sudjelovanje u istraživanju u potpunosti je anonimno i dobrovoljno. Vaši se odgovori ni na koji način **ne mogu i neće povezivati s Vama osobno** te Vam jamčim **potpunu povjerljivost i anonimnost svih iznesenih podataka.** Dobiveni rezultati predstaviti će se isključivo u zbirnom obliku (postotci, prosjeci i sl.), tj. nikada se neće analizirati na razini pojedinog ispitanika.

Molim Vas da na **sva ponuđena pitanja odgovorite iskreno** jer ćete time doprinijeti boljem razumijevanju istraživanog fenomena.

Ako imate određenih nedoumica, pitanja ili komentara, slobodno mi se obratite na e-mail adresu: trbojevicfilip961@gmail.com.

Za ispunjavanje cjelokupnog anketnog upitnika trebat će Vam **otprilike 10 minuta.**

Unaprijed Vam zahvaljujem na sudjelovanju i odvojenom vremenu!

1. U tablici su navedeni različiti glazbeni žanrovi . Molim Vas da kraj svakog od navedenih žanrova zaokružite samo jedan broj koji najbolje opisuje u kojoj Vam se mjeri svaki od navedenih žanrova sviđa , odnosno ne sviđa. Pokraj svakog žanra navedeni su i poznati izvođači tog žanra, čija je jedina funkcija da Vas asociraju na određeni žanr – svojom procjenom ne procjenjujete navedene izvođače, već žanr općenito.		Nimalo mi se ne sviđa	Ne sviđa mi se	Niti mi se sviđa, niti mi se ne sviđa	Sviđa mi se	Jako mi se sviđa	Ne poznajem ovaj žanr
1.	Klasična glazba (npr. Beethoven, Mozart i sl.)	1	2	3	4	5	x
2.	Elektronička glazba (npr. David Guetta, Avicii i sl.)	1	2	3	4	5	x
3.	Heavy metal ili punk glazba (npr. Iron Maiden, Ramones i sl.)	1	2	3	4	5	x
4.	Domaća tradicijska glazba (npr. folklorna glazba i sl.)	1	2	3	4	5	x
5.	Domaća i regionalna alternativna glazba (npr. Let 3, Rebel Star i sl.)	1	2	3	4	5	x
6.	Hip-hop glazba (npr. Kanye West, Jay-Z i sl.)	1	2	3	4	5	x
7.	Strana alternativna (indie) glazba (npr. Arctic Monkeys, Coldplay i sl.)	1	2	3	4	5	x
8.	Jazz glazba (npr. Richard Elliot, Esperanza Spalding i sl.)	1	2	3	4	5	x
9.	Domaća pop-rock glazba (npr. Prljavo kazalište, Gibonni i sl.)	1	2	3	4	5	x
10.	Rock ili blues glazba (npr. AC/DC, Pink Floyd i sl.)	1	2	3	4	5	x
11.	Strana pop (komercijalna) glazba (npr. Adele, Ed Sheeran i sl.)	1	2	3	4	5	x
12.	Turbofolk glazba (npr. Mile Kitić, Seka Aleksić i sl.)	1	2	3	4	5	x

2. Ponovo su navedeni različiti **glazbeni žanrovi**, koji ovaj put **ciljano pokrivaju nešto širi vremenski raspon**. Poznati izvođači pokraj žanrova ponovo su navedeni **samo kako bi Vas asocirali na određeni žanr**. Molim Vas da označite one žanrove koje sluša (ili je volio slušati) **Vaš otac**. (možete zaokružiti više odgovora)

- 1) Strana rock glazba starijih izvođača (npr. The Rolling Stones, Queen i sl.)
- 2) Domaća tradicijska glazba (npr. folklorna glazba i sl.)
- 3) Hip-hop glazba (npr. N.W.A., Public Enemy i sl.)
- 4) Elektronička glazba (npr. Vangelis, Depeche Mode i sl.)
- 5) Domaća i regionalna alternativna glazba (npr. Let 3, Ekatarina Velika i sl.)
- 6) Klasična glazba (npr. Beethoven, Mozart i sl.)
- 7) Strana pop (komercijalna) glazba (npr. Abba, Michael Jackson i sl.)
- 8) Domaća pop (zabavna) glazba starijih izvođača (npr. Ivo Robić, Drago Diklić i sl.)
- 9) Domaća pop (zabavna) glazba novijih izvođača (npr. Magazin, Doris Dragović i sl.)
- 10) Strana alternativna (indie) glazba (npr. The Smiths, Radiohead i sl.)
- 11) Jazz glazba (npr. Louis Armstrong, Ella Fitzgerald i sl.)
- 12) Heavy metal ili punk glazba (npr. Black Sabbath, Ramones i sl.)
- 13) Domaća i regionalna rock glazba starijih izvođača (npr. Azra, Bijelo dugme i sl.)
- 14) Turbofolk glazba (npr. Ceca, Sinan Sakić i sl.)
- 15) Ne znam kakvu glazbu sluša (ili je volio slušati) moj otac

3. Ponovo su navedeni različiti **glazbeni žanrovi**, koji ovaj put **ciljano pokrivaju nešto širi vremenski raspon**. Poznati izvođači pokraj žanrova ponovo su navedeni **samo kako bi Vas asocijali na određeni žanr**. Molim Vas da označite one žanrove koje sluša (ili je voljela slušati) **Vaša majka**. (možete zaokružiti više odgovora)

- 1) **Strana rock glazba starijih izvođača** (npr. *The Rolling Stones, Queen i sl.*)
- 2) **Domaća tradicijska glazba** (npr. *folklorna glazba i sl.*)
- 3) **Hip-hop glazba** (npr. *N.W.A., Public Enemy i sl.*)
- 4) **Elektronička glazba** (npr. *Vangelis, Depeche Mode i sl.*)
- 5) **Domaća i regionalna alternativna glazba** (npr. *Let 3, Ekatarina Velika i sl.*)
- 6) **Klasična glazba** (npr. *Beethoven, Mozart i sl.*)
- 7) **Strana pop (komercijalna) glazba** (npr. *Abba, Michael Jackson i sl.*)
- 8) **Domaća pop (zabavna) glazba starijih izvođača** (npr. *Ivo Robić, Drago Diklić i sl.*)
- 9) **Domaća pop (zabavna) glazba novijih izvođača** (npr. *Magazin, Doris Dragović i sl.*)
- 10) **Strana alternativna (indie) glazba** (npr. *The Smiths, Radiohead i sl.*)
- 11) **Jazz glazba** (npr. *Louis Armstrong, Ella Fitzgerald i sl.*)
- 12) **Heavy metal ili punk glazba** (npr. *Black Sabbath, Ramones i sl.*)
- 13) **Domaća i regionalna rock glazba starijih izvođača** (npr. *Azra, Bijelo dugme i sl.*)
- 14) **Turbofolk glazba** (npr. *Ceca, Sinan Sakić i sl.*)
- 15) **Ne znam kakvu glazbu sluša (ili je voljela slušati) moja majka**

4. Pred Vama su ponovo glazbeni žanrovi iz prvog pitanja. Sada Vas molim da za svaki žanr označite one **karakteristike koje biste povezali s „tipičnom“ osobom koja sluša i odlazi na koncerte pojedinog žanra** – bogat, siromašan, više obrazovan, manje obrazovan, introvertiran, ekstrovertiran, emocionalno stabilan, emocionalno nestabilan, savjestan, nesavjestan. (možete označiti više karakteristika)

- 1) **Klasična glazba**
- 2) **Elektronička glazba**
- 3) **Heavy metal ili punk glazba**
- 4) **Domaća tradicijska glazba**
- 5) **Domaća i regionalna alternativna glazba**
- 6) **Hip-hop glazba**
- 7) **Strana alternativna (indie) glazba**
- 8) **Jazz glazba**
- 9) **Domaća pop-rock glazba**
- 10) **Rock ili blues glazba**
- 11) **Strana pop (komercijalna) glazba**
- 12) **Turbofolk glazba**

5. Kojeg ste **spola**?

- 1) Muškog
- 2) Ženskog

6. Koliko imate **godina**? _____

7. Na kojem **sveučilištu ili veleučilištu** studirate?

- 1) Na Sveučilištu u Zagrebu
- 2) Na nekom drugom sveučilištu ili veleučilištu

8. U koje **područje znanosti** pripada Vaš studij? (možete zaokružiti više odgovora)

- 1) Prirodne znanosti (npr. *matematika, fizika*)
- 2) Tehničke znanosti (npr. *elektrotehnika, arhitektura*)
- 3) Biomedicina i zdravstvo (npr. *medicina, farmacija*)
- 4) Biotehničke znanosti (npr. *agronomija, šumarstvo*)

